

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

MUSTAFA RAHMİ BALABAN'IN ÇOCUK EDEBİYATI İLE
İLGİLİ ESERLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra GÜNEŞ

Balıkesir, 2019

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

MUSTAFA RAHMİ BALABAN'IN ÇOCUK EDEBİYATI İLE
İLGİLİ ESERLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra GÜNEŞ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ertan ÖRGEN

Balıkesir, 2019

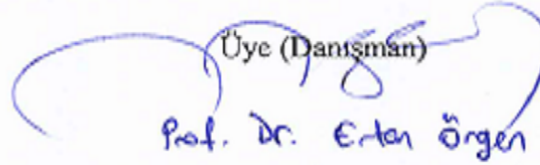
T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda 201612535004 numaralı Büşra GÜNEŞ'in hazırladığı "Mustafa Rahmi Balaban'ın Çocuk Edebiyatı Eserleri Üzerine Bir Araştırma" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 30.05.2019 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.


Başkan

Prof. Dr. Mehmet NALU


Üye (Danışman)

Prof. Dr. Erten Örgen

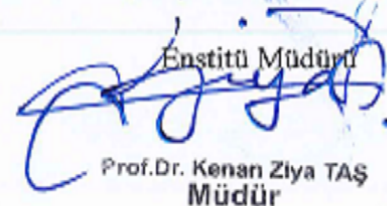
Üye

Dr. Öğr. Üyesi H. Hanika Durgun

Üye

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylıyorum.

27.06/2019


Enstitü Müdürü
Prof. Dr. Kenan Ziya TAŞ
Müdür

ÖN SÖZ

Her insan doğuştan güzellik duygusuna sahip olduğundan güzel olan her şey çocukların da ilgisini çeker. Onlardaki bu duygunun geliştirilmesi için en etkili yol edebiyattır. Annesinden ninni dinleyerek büyüyen bir çocuk, edebiyatın sesiyle tanışmış olur. Edebi eserler çocuğun zevk ve güzellik duygusunu geliştirir, onları hayata hazırlar. Nitelikli çocuk edebiyatı eserleri çocuklara küçük yaşta okuma alışkanlığı kazandırarak onların dünyasını genişletir.

Çocuk edebiyatı ülkemizde önemi geç anlaşılmış bir alandır. Hâlâ bazı araştırmacılar tarafından çocuk edebiyatı kavramı kabul edilmese de yetişkinlere hitap eden her eser çocukların anlayabileceği bir dilde ve yaklaşımda yazılmamaktadır. Edebiyatın daha “çocuksu” bir hâli olarak tanımlayabileceğimiz çocuk edebiyatına ülkemizde yazılı örnek bakımından Tanzimat döneminde yapılan tercümelerle ilgi gösterilmiştir. Meşrutiyet döneminde özgün eserlerle hız kazanan çocuk edebiyatı Cumhuriyet döneminde yetkin yazarlarca başlı başına bir alan olarak kabul edilmiştir.

Cumhuriyet döneminde çocuk edebiyatına ilgi gösteren bir fikir adamı olan Mustafa Rahmi Balaban pedagoji, felsefe, ahlak, psikoloji, Türk dili, medeniyet ve kültür tarihi gibi birçok farklı alanda eserler vermiştir. Onun hakkında sosyoloji ve ilahiyat alanlarında lisansüstü çalışmalar yapılmıştır. Ancak bu çok yönlü eğitimcinin çocuk edebiyatı alanında verdiği eserler üzerinde durulmamıştır. Bu çalışmada onun çocuk edebiyatına yönelik verdiği eserleri tespit edilmiş ve uygunlukları değerlendirilmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Mustafa Rahmi Balaban'ın hayatı, çocuk edebiyatı alanı dışında verdiği eserleri ve eğitimci yönü belirlenmiştir. İkinci bölümde telif eserleri incelenmiştir. Eserlerinin pek çoğunun 1929'dan önce yayımlandığı için *Çocuklar Cenneti*, *Evvel Zamanda Korkut Ata'nın Kitabı*, *Amerika Kâşifi Kristof Kolomb* ve *Ay* adlı telif eserleri ile *Çocuklar Evi*, *Dağda Bulunmuş Çocuk*, *Altın Çiftlik* adlı tercüme eserleri günümüz harflerine aktarılmıştır. Bunlar konu, kişiler ve çocuk edebiyatı açısından uygunluk bakımından ele alınmıştır.

Sonuç bölümünde ise Mustafa Rahmi Balaban'ın çocuk edebiyatındaki yeri, çocuk edebiyatına katkısı belirlenmeye çalışılmıştır.

Tezin her aşamasında yanımda olan, son ana kadar fikir ve tavsiyelerini benden esirgemeyen değerli danışmanım Sayın Prof. Dr. Ertan ÖRGEN'e sabrı ve anlayışı için en içten teşekkürlerimi sunarım. Üzerimde emeği olan tüm hocalarıma ve beni bugünlere getiren annem Gülüzar KURT'a çok teşekkür ederim. Maddi ve manevi desteğiyle bana kendimi daha güçlü hissettiren sevgili eşim Selim GÜNEŞ'e ve geniş aileme minnettarım.

Büşra GÜNEŞ

ÖZET

MUSTAFA RAHMİ BALABAN'IN ÇOCUK EDEBİYATI İLE İLGİLİ ESERLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

GÜNEŞ, Büşra

Yüksek Lisans, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ertan Örgen

2019, 80 Sayfa

Bu araştırma Mustafa Rahmi Balaban'ın çocuk edebiyatı alanında verdiği eserlerin belirlenmesini ve incelenmesini amaçlar. Mustafa Rahmi Balaban Cumhuriyet'in ilk yıllarında çocuk edebiyatı alanında telif ve tercüme eserler vermiştir. Çocuk edebiyatı literatüründe adının geçmemesi bir eksiklik olarak görülmüştür. Yazarın dönemine kadar çocuk edebiyatında yaşanan gelişmeler kuramsal temel olarak ortaya konulmuştur. Amaç kapsamında şu sorulara cevap aranmıştır: Mustafa Rahmi Balaban'ın çocuğa ve çocuk eğitimine bakışı nasıldır? Balaban'ın hangi eserleri çocuk edebiyatı kapsamında değerlendirilebilir? Mustafa Rahmi Balaban'ın çocuklara yönelik eserlerinde çocuğa kazandırılmak istenen davranışlar nelerdir? Araştırma metin inceleme modelini esas almıştır. Balaban'ın telif eserlerinden *Çocuklar Cenneti*, *Evvel Zamanda Korkut Ata'nın Kitabı* adlı hikâyeleri ile *Amerika Kâşifi Kristof Kolomb* biyografisi ve *Ay* adlı oyunu; tercümelerinden ise *Çocuklar Evi*, *Dağda Bulunmuş Çocuk* ve *Altın Çiftlik* eserleri incelenmiştir. Hikâyeleri incelenirken öncelikle konu ve kişiler belirlenmiştir. Kişiler, olay örgüsü ve davranışlar başlıkları altında hikâyelerin çocuk edebiyatı açısından uygunluğu değerlendirilmiştir. Biyografi ve çocuk oyunu teknik özellikler bakımından incelenmiş çocuk edebiyatı açısından uygunluğu ortaya konulmuştur. Tercüme eserleri özetlenerek çocuk edebiyatına katkıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Tercüme eserlerin değerlendirilmesi sonucunda *Çocuklar Evi* ve *Dağda Bulunmuş Çocuk* tercümelerinin daha çok çocuk eğitimine katkı sağladığı, diğer eserlerinin ise çocuk edebiyatı kapsamına girdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk edebiyatına dair verdiği eserlerin çocuk eğitimi ile ilgili düşüncelerini destekleyecek nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Çocuk Edebiyatı, Mustafa Rahmi Balaban

ABSTRACT

A RESEARCH ON MUSTAFA RAHMİ BALABAN'S WORKS RELATED TO THE CHILDREN'S LITERATURE

GÜNEŞ, Büşra

Master Thesis, Department of Turkish Language Education

Adviser: Prof. Dr. Ertan Örgen

2019, 80 Sayfa

This research aims to determine and examine the works of Mustafa Rahmi Balaban in the field of children's literature. In the early years of the republic, Mustafa Rahmi Balaban has produced copyrighted works and interpretations works in the field of child literature. The absence of his name in children's literature was seen as a shortcoming. The improvements in the children's literature until the author's period have been put forwards as the theoretical basis. The following questions were sought within the scope: How does Mustafa Rahmi Balaban outlook on the child and child education? Which works of Balaban can be considered in children's literature? What are the behaviors desired to be given to the child in the Mustafa Rahmi Balaban's works intended for children? The research is based on the text review model. From the Balaban's copyrited works; *Çocuklar Cenneti*, *Evvel Zamanda Korkut Ata'nın Kitabı* and *Amerika Kâşifi Kristof Kolomb* biography and child game named *Ay* were examined. From the interpretations of his, *Çocuklar Evi*, *Dağda Bulunmuş Çocuk* and *Altın Çifilik* were examined. Firstly the subject and persons of the stories were determined. The appropriateness of stories in terms of children's literature was evaluated under the following headings: persons, event plot and behaviors. Biography and children's play were examined in terms of technical characteristics and their suitability for children's literature was revealed. İnterpretation works have been summarized and their contributions to children's literature have been tried to be determined. As a result of the evaluation of works, *Çocuklar Evi* and *Dağda Bulunmuş Çocuk*'s interpretation contribute more to child education, but the other works of his were covered by child's literature. It's assumed that his works related to children literature support his ideas about children education.

Key Words: Children, Children's Literature, Mustafa Rahmi Balaban

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖN SÖZ	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	1
1.3. Önem	1
1.4. Varsayımlar	2
1.5. Sınırlılıklar.....	2
1.6. Tanımlar	3
2. İLGİLİ ALANYAZIN	4
2.1. Kuramsal Çerçeve	4
2.2.1. Dünyada Çocuk Edebiyatı	4
2.2.2. Türkiye’de Çocuk Edebiyatı	5
2.2. İlgili Araştırmalar	8
3. YÖNTEM	11
3.1. Araştırmanın Modeli	11
3.2. Bilgi Toplama Kaynakları	11
3.3. Bilgilerin Toplanması ve Yorumlanması	11
4. BULGULAR VE YORUMLAR	12
4.1. Hayatı, Diğer Eserleri ve Eğitimci Yönü	12
4.1.1. Mustafa Rahmi Balaban’ın Hayatı.....	12
4.1.2. Mustafa Rahmi Balaban’ın Diğer Eserleri.....	14
4.1.3. Mustafa Rahmi Balaban’ın Eğitimci Yönü.....	23
4.2. Çocuk Edebiyatına Yönelik Telif Eserleri	30
4.2.1. Çocuklar Cenneti.....	30
4.2.2. Evvel Zamanda: Korkut Ata’nın Kitabı.....	30
4.2.3. Amerika Kâşifi Kristof Kolomb	58
4.2.4. Ay.....	60
4.3. Çocuk Edebiyatına Yönelik Tercüme Eserleri	65
4.3.1. Çocuklar Evi- Maria Montessoria.....	65
4.3.2. Dağda Bulunmuş Çocuk- Jean-Marc-Gaspard d’Itard.....	66

4.3.3. Altın iftlik- Johanna Spyri	67
5. SONUÇ	68
KAYNAKÇA	70

1. GİRİŞ

1.1.Problem

Çocuk edebiyatı çocukluk çağı içerisinde bulunan kişilerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsamaktadır (Oğuzkan, 2000). Tanzimat'tan önce ülkemizde çocuk edebiyatı ile ilgili yapılmış yazılı çalışmalara rastlanmamaktadır. Tanzimat döneminde de genellikle Batı kaynaklı çocuk kitapları Türkçe'ye çevrilmiştir. Özellikle İkinci Meşrutiyet döneminde çocuk edebiyatı alanında yapılan çalışmalar artmıştır. 1928 yılında gerçekleşen Harf İnkılabıyla birlikte okuma yazma seferberliği başlamış, çocuklara seslenen telif, tercüme ve uyarlama kitap sayısında artış olmuştur (Pehlivan Ağırakça, 2014).

Mustafa Rahmi Balaban yukarıda belirtilen dönemlerde psikoloji, pedagoji, felsefe, ahlâk, Türk dili, çocuk edebiyatı, medeniyet ve kültür tarihi gibi alanlarda eserler vermiş bir fikir adamıdır. Bu çerçevede araştırmanın problemini, Mustafa Rahmi Balaban'ın çocuk edebiyatına yaptığı katkıların belirlenmesi oluşturmaktadır.

1.2.Amaç

Araştırmanın temel amacı, Mustafa Rahmi Balaban'ın Cumhuriyet'in ilk yıllarında çocuk edebiyatı alanında verdiği eserlerin belirlenmesi ve incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Mustafa Rahmi Balaban'ın çocuğa ve çocuk eğitimine bakışı nasıldır?
2. Mustafa Rahmi Balaban'ın hangi eserleri çocuk edebiyatı kapsamında değerlendirilebilir?
3. Mustafa Rahmi Balaban'ın çocuklara yönelik eserlerinde çocuğa kazandırılmak istenen davranışlar nelerdir?

1.3.Önem

Çocuk edebiyatının ülkemizdeki tarihsel gelişimi incelendiğinde alanla ilgili telif eserlerin Cumhuriyet'in ilanından sonra verilmeye başlandığı görülmektedir. Bu

döneme kadar verilen eserler çoğunlukla Batı edebiyatından yapılan çevirilerden oluşmaktadır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında çocuk edebiyatı alanında telif ve tercüme eserler vermiş olan Mustafa Rahmi Balaban'ın bu eserlerinin ortaya çıkarılması ve incelenmesi dönemin bu alandaki eğilimlerini anlamak açısından son derece önemlidir. Ayrıca literatürde ismine sık rastlanmamasına rağmen döneminde çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatı ile ilgili çalışmalar yapmış olan Mustafa Rahmi Balaban'ın bu alanlardaki yerinin vurgulanması gerekmektedir.

1.4.Varsayımlar

Mustafa Rahmi Balaban yazın hayatı boyunca psikoloji, pedagoji, felsefe, ahlâk, gibi alanlarda çalışmalarıyla ön plana çıkmış olmasına rağmen çocuk edebiyatı alanında da dikkate değer eserler vermiştir. Bu eserler *Çocuklar Cenneti*, *Korkut Ata'nın Kitabı: Evvel Zamanda* adlı telif hikâyeleri, *Çocuklar Evi*, *Dağda Bulunmuş Çocuk*, *Altın Çiftlik* gibi tercüme eserleri ve çocuklar için yazmış olduğu üç perdelik "Ay" adlı tiyatro oyunu ve *Amerika Kâşifi Kırstof Kolomb* biyografisi olarak belirlenmiştir. Bu eserler dini, ahlaki ve kültürel değerleri çocuklara benimsetecek nitelikte yazılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Mustafa Rahmi Balaban'ın çocuk edebiyatı kapsamına giren eserleriyle
2. Mustafa Rahmi Balaban'ın Üniversite Kütüphaneleri, Milli Kütüphaneler ve Halk Kütüphanelerinde ulaşılabilen eserleriyle,
3. Kütüphanelerde bulunamayan eserlerin piyasadan temin edilebilenleriyle,
4. Eserlerinin tamamının Arap harfleri ile yazılmış olması ve çevrilmesi için kısıtlı bir zamanın olmasıyla
5. Bulunan eserlerin konu ve ana fikir kapsamında incelenmesiyle sınırlı tutulmuştur.

1.6. Tanımlar

Çocuk: Türk Dil Kurumu'na (2011) göre “bebeklik ya da ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız” olarak tanımlanan çocuk kavramının sınırlarını “fizyolojik açıdan ergenliğin başlaması, zihinsel açıdan soyut düşüncenin gelişmesi, ruhsal açıdan benlik ve duygusal gelişim süreci, sosyal açıdan bireyin topluma intibakı, hukuki açıdan temel insanlık haklarının kazanım süreci, reşitlik vb. yönler değiştirebilir” (Baş, 2015, s. 2). Yaş olarak bir sınır koymak gerekirse 2-14 yaşları arasında geçen gelişme dönemi “çocukluk çağı” olarak adlandırılmaktadır. (Oğuzkan, 2000)

Çocuk Edebiyatı: “Çocukların hayatı kavramasına yardımcı olacak, hayal gücünü geliştirici, okuma sevgisi aşılayan eğitici bir edebiyat türü, çocuk yazını olarak tanımlanmıştır” (Türk Dil Kurumu, 2011). Mustafa Ruhi Şirin çocuk edebiyatını “çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyat” olarak değerlendirir (Baş, 2015, s. 6). Çocuk edebiyatı bu bağlamda yazılmış bütün eserleri kapsamaktadır; masallar, hikâyeler, romanlar, anılar, biyografik eserler, gezi yazıları, şiirler, fen ve doğa olaylarını anlatan yazılar vb.

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

2.2.1. Dünyada Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatı Türk Dil Kurumu'nun tanımıyla çocukların hayatı kavramasına yardımcı olacak, hayal gücünü geliştirici, okuma sevgisi aşıl原因an eğitici bir edebiyat türü, çocuk yazınlarını kapsamaktadır. Belli bir döneme kadar kabul edilenin aksine edebiyatın küçültülmüş, kısaltılmış, sadeleştirilmiş, basitleştirilmiş, edebi tarafı ve estetik yönü göz ardı edilmiş hali değildir (Baş, 2015). Çocukların hayal, duygu ve düşüncelerini geliştirmeye ve zenginleştirmeye yönelik, yaşlarına ve gelişim özelliklerine uygun düzenlenen edebi eserlerdir.

16. yüzyıla kadar ne ülkemizde ne de dünyada çocukları hedef alan bir edebiyat türü bulunmamaktadır. Özellikle Batı'da çocuklara yalnız kilisenin didaktik metinleri okutulmaktaydı. Matbaanın yaygınlaşması, okuryazar sayısının artması, üretim ilişkilerindeki değişiklikler kitaba olan ilginin artmasına yol açmıştır. Çocuk edebiyatıyla ilgili ilk bilinçli çalışmalar İngiltere, Fransa, Almanya, İskandinav ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri'nde görülmeye başlanmıştır (Kıbrıs, 2016).

17.yüzyılda İngiltere'de eski çağlara ait efsaneler ve peri masalları çocuklar için yayımlanmaya başlar fakat bunlar dil ve anlatım bakımından oldukça sıkıcı ve ahlak kurallarının öğretilmesi kaygısıyla oluşturulmuş metinlerdir (Kıbrıs, 2016).

18.yüzyılda İngiltere'de çocuğun kendine özgü bir dünyası olduğu fikri benimsenmeye başlar ve bu bakış açısıyla eserler verilir. John Newbery'nin *Ana Kaz*, Daniel Defoe *Robinson Crusoe*, Jonathan Swift *Gülliver'in Gezileri* gibi yapıtlar bu yüzyılda yazılmıştır (Baş, 2015). 17.ve 18.yüzyıllarda çocuk edebiyatı alanında çalışmalar yapan diğer bir ülke Fransa'dır. La Fontaine ve Charles Perrault bu dönemde Fransız çocuk edebiyatına katkı sağlamıştır (Baş, 2015).

19.yüzyıla gelindiğinde İngiltere bu alanda eser veren birçok yazara sahiptir. Lewiss Carroll, Charles Dickens, Thomas Hughes, Rudyard Kipling bunlardan bazılarıdır. Fransa'da da bu dönemde Hector Malot ve Jules Verne eserler vermeye başlar (Kıbrıs, 2016). 19.yüzyıla gelene kadar Almanya'da da Grimm Kardeşler,

Cristophe Scmid masallarıyla çocukları etkilemektedir. Karl May ve Erich Kastner da sevilen yazarlardandır. Amerikan çocuk edebiyatında ise *Küçük Kadınlar* adlı eseriyle M. Alcott ve Mark Twain göze çarpmaktadır (Kıbrıs, 2016).

Dünyadaki çocuk edebiyatı çalışmalarına toplu olarak bakılırsa çocuğa, çocuğun gözünden bakan kitaplar 18.yüzyılın başlarından itibaren yazılmaya başlar ve zamanla bir uzmanlık biçiminde yayılarak devam eder. O dönemde yetişkinler için yazılan birçok eser günümüzde çocuk edebiyatı kapsamında değerlendirilmektedir (Yalçın ve Aytaş, 2017).

20.yüzyıldan itibaren çocuk edebiyatı tüm dünyada bağımsız bir edebiyat haline gelmiş ve hemen her ülkede büyük bir sektöre dönüşmüştür (Kıbrıs, 2016).

2.2.2. Türkiye’de Çocuk Edebiyatı

Türkiye’de çocuk edebiyatının gelişimi incelendiğinde başlangıç Tanzimat dönemi olarak kabul edilmektedir (Kıbrıs, 2016). Tanzimat’ın ilanına kadar Osmanlı’da çocuk yetişkinden ayrı bir birey olarak değerlendirilmemekte ve gündelik hayatı konu alan makale ve kitaplarda çocuklara çok az yer verilmektedir (Pehlivan Ağırakça, 2014). Bu döneme kadar çocukların okuma ve dinleme ihtiyacı daha çok tekerleme, bilmece, masal ve halk öyküleri ile sözlü edebiyat ürünleri ile karşılanmaktadır (Kıbrıs, 2016).

19.yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı Tanzimat’la birlikte modernleşme ve yenileşme dönemine girer ve bunun bir sonucu da çocuğu “çocuk “yani ayrı bir birey olarak kabul eder. Tanzimat’la birlikte çocuk, çocuğun ev içindeki konumu, eğitimi, terbiyesi gibi meseleler edebiyatın temel konuları arasına girer (Pehlivan Ağırakça, 2014).

Çocuk edebiyatına dair ilk örnekler Nabi’nin oğluna tavsiyeler vermek amacıyla yazdığı *Hayriye*’si ve Sümbülzade Vehbi’ni aynı gaye ile yazmış olduğu *Lütfiye-i Vehbi*’si kabul edilmektedir (Baş, 2015). Bu eserler çocuklar için yazılmış olsalar da konuları ve içerikleri bakımından yetişkinlere yöneliktir (Yalçın ve Aytaş, 2017). Kayserili Doktor Rüştü tarafından ilk Türkçe alfabe olarak hazırlanan *Nuhbetü’l Etfal* de çocuk edebiyatımızın ilk örnekleri arasında kabul edilir (Baş, 2015). Ahmet Mithat’ın *Hace-i Evvel* ve *Kıssadan Hisse* eserleri de çocuk edebiyatının ilk örneklerinden kabul edilir (Yalçın ve Aytaş, 2017). Bu dönemde telif

eserden daha çok tercüme eserler verilmiştir. La Fontaine'den tercümeleyen Şinasi özgün fabllar da kaleme almıştır. Rezaizade Mahmut Ekrem, Ahmet Mithat Efendi ve Muallim Naci de La Fontaine'den tercümeleyen yazarlar arasındadır. Ayrıca Fenelon'dan *Telemak*, Daniel Defoe'dan *Robinson Hikâyesi*, Jonathan Swift'ten *Gülliver'in Seyahatnamesi* de bu dönemde tercüme edilmiştir (Baş, 2015; Kıbrıs, 2016).

İkinci Meşrutiyet'le birlikte yeni bir toplum yaratma hevesi doğmuş bu da çocuk edebiyatıyla ilgili çağdaş görüş ve önerilerin değerlendirilmesine ortam hazırlamıştır (Kıbrıs, 2016). Osmanlı çocuk edebiyatı da bu dönemin Türkçü ve milliyetçi düşüncelerinden etkilenmiş işlenen konular milli duygular etrafında şekillenmiştir hatta "Türk" kelimesi bilinçli olarak eserlerde sıkça kullanılmaya başlanmıştır (Pehlivan Ağırakça, 2014).

İkinci Meşrutiyet döneminde Satı Bey ve onunla aynı görüşe sahip şairlerce Türk çocuk ve gençlik edebiyatının ilk ürünleri şiir alanında verilmeye başlanmıştır. (Ali) İbrahim Alaattin Gövsa'nın *Çocuk Şiirleri*, Tevfik Fikret'in *Şermin*'i, Ali Ulvi Elöve'nin *Çocuklara Neşideler*'i bunlardan bazılarıdır (Kıbrıs, 2016). İkinci Meşrutiyet dönemi çocuk şiirleri ve bunları aktaran kitaplar bakımından verimli bir dönem olmuştur (Baş, 2015). Çocuklarda vatan, ahlak, görev şuuru oluşturmaya çalışan Ziya Gökalp, *Kızıl Elma*, *Altın Işık*, *Yeni Hayat* adlı manzum masal ve destanlarıyla çocuk edebiyatına katkı sağlar (Baş, 2015). Yahya Kemal Beyatlı, Fazıl Ahmet Aykaç, Enis Behiç Koryürek, Halit Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç da çocukların okuyabileceği şiirler yazan şairlerdendir. Ayrıca Ali Ekrem Bolayır *Çocuk Şiirleri* ile Mehmed Fuat Köprülü *Mektep Şiirleri* adlı eserleriyle çocuk edebiyatına katkı sağlamıştır (Baş, 2015).

Bu dönemde düz yazı olarak çocuklara hazırlanan yapıtlara pek rastlanmaz, bu ihtiyacı genellikle yetişkinler için yazılan ancak içlerinde çocuksu bir yan olan metinler gidermiştir. Bunlar arasında Ahmet Rasim'in *Falaka*'sı, Ömer Seyfettin *Kaşığı*, *And* ve *Forsa* adlı eserleri sayılabilir (Kıbrıs, 2016).

Millî Mücadele döneminde çocuk edebiyatı alanında eser veren yazarlar azalsa da Halide Edip Adivar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ruşen Eşref Ünaydın çocukların da okuyabileceği eserler ortaya çıkarmışlardır (Baş, 2015).

Cumhuriyet'in ilanı üzerine aydınlar memleketin problemleri üzerinde daha çok durmaya başlamışlar gerilemenin başlıca sebebinin eğitim problemleri olduğunu saptamışlardır (Pehlivan Ağırakça, 2014). Daha sonra gerçekleşen Harf İnkılabı ile okuma- yazma seferberliği başlamış telif, tercüme ve uyarlama kitapların sayısında artış meydana gelmiştir (Baş, 2015). Cumhuriyet'in getirdiği yenilikleri yeni kuşaklara anlatmak isteyen edebiyatçılar çocuklar için tekrar yazmaya başlamışlardır (Kıbrıs, 2016). Cumhuriyet döneminde diğer dönemlerden farklı olarak çocuk daha çok önemsenir, çocuklara yönelik etkinlikler düzenlenerek toplum içinde önemli oldukları vurgulanır (Yalçın ve Aytaş, 2017). Dönemin Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati üç dizi çocuk ve gençlik yayını hazırlatır. Bunlardan **Cihan Edebiyatından Numuneler**'de yerli ve yabancı klasikler yer almaktadır. İkincisi **Mektep Temsilleri** de kız ve erkek okulları için ayrı ayrı hazırlanmış bir dizidir. **Dünya Çocuk Klasikleri** için ise bugün de çocukların keyifle okuduğu *Arı Maya*, *Heidi*, *Kimsesiz Çocuk* gibi yapıtlar o yıllarda çevrilmiş, basılmış ve düşük fiyatlarla satışa sunulmuştur (Baş, 2015; Kıbrıs, 2016)

Cumhuriyet öncesi dönemde büyükler için yazan Faruk Nafiz Çamlıbel, Yusuf Ziya Ortaç, Halide Nusret Zorlutuna çocuklar için de şiirler yazmaya başlarlar. Hasan Ali Yücel, Mehmet Faruk Gürünca ve Mehmet Necati Öngay gibi isimler de çocuklar için eserler vermiştir (Kıbrıs, 2016).

Çocuk edebiyatında bu gelişmeler yaşanırken Mustafa Rahmi Balaban da öğrenim görmek amacıyla gittiği Avrupa'dan döner. İlk eserleri çoğunlukla çocuk psikolojisini tanımaya yönelik, çocuk eğitimi ve çocuk hikâyelerini ele alan çalışmalardır (Şahin ve Kalyoncu Şahin, 1995). Telif eserleri çocuklara yönelik hikâyelerden oluşurken tercüme eserlerinde çocuk eğitimi alanında yoğunlaşmıştır. 1921 yılında çocuklar için *Güzel Hikâyeler* serisini yayımlar. 1923 yılında bu hikâyeleri *Çocuklar Cenneti* adlı kitapta toplayacaktır. Daha sonra çocuk psikolojisini ele alarak yeni eğitim ilkeleri ve yeni okullar hakkındaki düşüncelerini açıkladığı Avrupa'da *Yeni Mektepler* kitabını yayımlar (Şahin ve Kalyoncu Şahin, 1995). Eğitimciliğiyle bilinen Mustafa Rahmi *Mekteplilere Tatil Kitabı 1,2* ve *Mekteplilere Tatil Defteri* adı altında çocuklar için üretmeye devam etmektedir. 1927 yılında 16 hikâyeden oluşan *Korkut Ata'nın Kitabı: Evvel Zamanda* adlı hikâye kitabını yayımlar. İçerisinde üçü Dede Korkut Hikâyelerinden olmak üzere on altı

farklı hikâye bulunmaktadır. *Amerika Kâşifi: Kristof Kolomb* adında çocuklar için bir biyografi yazmıştır. Fikirler dergisinin bir sayısında üç perdelik “Ay” adlı çocuk oyununu yayınlamıştır. Tercüme olarak da çocuklar için çalışmış Johanna Spyri’den *Altın Çiftlik* kitabını çevirmiştir. Maria Montessori’den *Çocuklar Evi* kitabını, Jean-Marc Gaspard’dan *Dağda Bulunmuş Çocuk* kitaplarını da tercüme etmiştir.

Çocuk eğitimine dair yazılarının olduğu *Gazi Paşa Hazretlerinin Maarif Umdesi ve Asrî Terbiye ve Maarif*, kitaplaştırılmış ve Atatürk’ün emriyle liselerde ders kitabı olarak okutulmaya başlanmıştır (Bulut, 2013). *Avrupa da Yeni Mektepler, Dört Bucakta Mektepçilik* gibi okullarla ilgili başka eserleri de bulunmaktadır.

Bunların haricinde çocuk eğitimi ile ilgili de yetkin kişilerden tercüme yapmaya devam etmiştir. Eduard Clarapade’den *Çocuk Ruhiyatı ve Tecrübi Pedagoji, Ferdi Ruhiyat ve Çocukta Eksiklik Kaygısı, Yeni Psikoloji ve Pedagoji*, Robert Gaupp’tan *Çocuk Ruhiyatı*, John Dewey’den *Çocuk ve Mektep*, Muntandun’dan *Çocuk Büyütmek*, Adolf Ferriere’den *Ailede Terbiye (Yedi Yaşına Kadar Çocukluk)*, *Ailede Terbiye (Büluğ Çağı)* gibi kitapları da dilimize tercüme etmiştir.

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde çalışmaya kaynaklık eden araştırmalar ve ulaşılan sonuçlar özetlenmeye çalışılacaktır.

Çalışmaya kaynaklık eden araştırmaları çocuk edebiyatı tarihi ile ilgili olanlar ve Mustafa Rahmi ile ilgili olanlar olarak ikiye ayırmak mümkündür.

Çıkla (2005), “Tanzimattan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler” yazısında öncelikle çocuk edebiyatı alanında döneminde gördüğü eksikliklerden bahseder. Bu eksikliklerden birkaçı; üniversitelerde bir Çocuk Edebiyatı Anabilim Dalı açılmamış olması, bazı eğitim fakültelerine Çocuk Edebiyatı Dersleri’nin hâlâ koyulmamış olması, bu zamana kadar yazılmış tüm çocuk edebiyatı kaynaklarını toplayan bir Çocuk Edebiyatı Kütüphanesi’nin oluşturulmamış olması, kapsamlı bir Türk Çocuk Edebiyatı Tarihi’nin yazılmamış olmasıdır. Bu eksiklerin giderilmesi için çeşitli öneriler sunduktan sonra Tanzimat’tan günümüze kadar telif ve tercüme eserler ile süreli yayınları ele alarak kısa bir Türk Çocuk Edebiyatı Tarihi oluşturur.

Şimşek (2014), “Çocuk Edebiyatı Tarihine Ön Söz”ünde çocuk edebiyatını tanımladıktan sonra Doğu’daki kıssa geleneğini anlatır ve örnekler verir. Daha sonra Klasik Dönem’den iki fabl (Harname- Selatinname) ile iki öğretici eserin (Hayriye-Lütfiye) tanıtımını yapar. Bu dönemde ortaya çıkan masal ve çocuk klasiklerinden ve süreli yayınlardan bahseder. Tanzimat ve Meşrutiyet dönemi çocuk edebiyatı alanındaki gelişmeleri ve eserleri sıralar. Cumhuriyet Dönemi’nde yapılan çevirilerle başlayıp “Edebi Birikimden Kısa Bir Özet” başlığı altında şiir, masal, öykü ve roman, fabl, deneme, gezi, anı, tiyatro, mektup türlerinde günümüze kadar yazılan eserlerden çocuklara yönelik olanlara örnekler verir. Son olarak çocuk edebiyatı alanında yapılan kuramsal çalışmaları tanıtarak yazısına son verir.

Ağırakça (2014), “Osmanlı Döneminde Çocuk Hikâye Kitapları” adlı eserinde Meşrutiyet’in yeniden ilanından Harf İnkılâbına kadar olan dönemin (1908-1928) çocuk hikâye kitaplarının dini ve ahlaki motiflerini inceler. Araştırmaya göre incelemede telif eserlere çok fazla rastlanmamış, hikâyelerin çoğu ya Batı hikâyelerinden esinlenerek hazırlanmış ya da Şark Masalları olarak derlenmiştir. 1920’ye kadar “Çocuk Dünyası Mecmuası”na ait çocuk kitapları dikkati çekerken; Mustafa Rahmi Balaban, Ziya Gökalp, Süleyman Tevfik, Peyami Safa gibi yazarların da çocuk edebiyatına eğildiği görülür. Çocuk hikâye kitaplarında, ders kitapları ve süreli çocuk yayınlarının aksine dönemin siyasi ve fikri yapısı ile ilgili yansımalara rastlanmadığı belirtilir. Çalışmanın konusu olan dini kavramlara hikâyelerin genelinde yer verildiği ortaya çıkarılmıştır.

Şahin (2005), “Hayatı ve Düşünceleriyle Mustafa Rahmi Balaban” adlı eserini üç bölüme ayırır; ilk bölümde Mustafa Rahmi’nin öğrenim süreci ile Türkiye’deki görev yılları ve kişiliğine, ikinci bölümde kitaplarından ve makalelerinden hareketle eğitim ve birçok alanda düşüncelerine değinir, sonuç bölümünde ise Mustafa Rahmi ile ilgili genel bir değerlendirme yapar. Alanında pek çok eser vermiş Mustafa Rahmi’nin gelecek kuşaklar tarafından tanınması açısından bu eser büyük önem taşımaktadır.

Bulut (2013), “Mustafa Rahmi Balaban’da Ahlaki Düşünce” tezinde yeterince tanınmayan bir düşünür olduğunu belirttiği Mustafa Rahmi’nin ahlak felsefesini inceler. Mustafa Rahmi’nin hayatı ve eserleriyle ilgili bilgi verdikten sonra yazarın ahlak üzerine kaleme aldığı çalışmalarından ahlak ve din üzerine düşüncelerini

ortaya çıkarır. Mustafa Rahmi'nin birçok farklı alanda ortaya koyduğu ahlak görüşünü Batı ve Doğuyu harmanlayarak insan mutluluğunu temin etmeyi gaye edinen bir felsefe üzerine kurduğunu ortaya koyar (Bulut, 2013). Ayrıca toplumsal ahlak diyebileceğimiz bir ahlak anlayışına sahip olduğunu, ferdin toplumun refahı için gerekirse kendini feda etmesi gerektiğini eserlerinde vurguladığını belirtmiştir.

Özyüksel (2016), "Mustafa Rahmi Balaban'ın Türk Psikoloji Tarihindeki Yeri" tezinde Mustafa Rahmi'nin eserlerini Türk Psikoloji Tarihi açısından inceler, bu alanda önemli bir eseri olan "Ruhiyata Medhal"ın de transliterasyonunu ve ayrıntılı bir tanıtımını çalışmasına ekler. Mustafa Rahmi'nin psikoloji alanında telif ve tercüme olarak verdiği eserleri tanıtır, özellikle modern pedagoji alanındaki önemli yerini ortaya koyar.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma metin inceleme modelini esas alır. Bu model yazarın eserlerinin incelenmesi ve çözümlemesine dayanır. Veriler Mustafa Rahmi Balaban'ın çocuk edebiyatı alanında vermiş olduğu eserlerin incelenmesiyle elde edilmiştir.

3.2. Bilgi Toplama Kaynakları

Araştırmada verilerin toplanmasında öncelikle çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatı tarihi ve Mustafa Rahmi Balaban ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Bunlara çeşitli kütüphanelerden, kitapçılardan ve internet üzerinden ulaşılmıştır. Mustafa Rahmi Balaban'ın çocuklara yönelik yazdığı eserlerinin baskısı olmadığı için farklı kütüphanelerin “Nadide Eserler” bölümlerinde taramalar yapılmıştır. Araştırmaya konu olan eserler; Mustafa Rahmi Balaban'ın *Çocuklar Cenneti* (1923), *Amerika Kâşifi Kristof Kolomb* (1923) *Evvel Zamanda: Korkut Ata'nın Kitabı* (1927) *Ay* (1928) adlı telif eserleri ile Johanna Spyri'den *Altın Çiftlik* (1923), Maria Montessoria'dan *Çocuklar Evi* (1923), Jean-Marc-Gaspard d'İtarde'den *Dağda Bulunmuş Çocuk* (1923) adlı tercüme eserleridir.

3.3. Bilgilerin Toplanması ve Yorumlanması

Mustafa Rahmi Balaban'ın farklı kütüphanelerde bulunan çocuk kitapları belirlenmiş, bir kısmı elektronik bir kısmı matbu olarak temin edilmiştir. İncelenen eserlerin tümü Arap harfleriyle yazıldığından öncelikle Latin harflerine çevirme işlemi yapılmıştır. Telif ve tercüme eserler olarak ikiye ayrılıp telif eserler de kendi içinde hikâyeler ve uyarlamalar olarak ele alınmıştır. Hikâyelerin konuları ve kişileri belirlendikten sonra çocuk edebiyatı, dil ve üslup açısından değerlendirmesi yapılmıştır. Çocuklar için yazmış olduğu biyografi ve tiyatro oyunu da aynı şekilde incelenmiş ve tercüme eserlerine geçilmiştir. Tercüme eserler kısaca özetlenerek içerikleri hakkında bilgi verilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Hayatı, Diğer Eserleri ve Eğitimci Yönü

4.1.1. Mustafa Rahmi Balaban'ın Hayatı

Eğitimci, yazar ve ansiklopedist Mustafa Rahmi Balaban Osmanlının son, Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaşamış, psikoloji, pedagoji, felsefe, ahlak, Türk dili, çocuk edebiyatı, medeniyet ve kültür tarihi gibi alanlarda eserler vermiş bir fikir adamıdır (Ertan, 2019). 1888 yılında Bergama'nın Balaban köyünde çiftçi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. Babası Hacı Hasan oğlu Ömer Efendi, annesi Hacı Ali kızı Hacer Hanımdır, Gülsüm, Ali Faruk ve Ayşe adında üç kardeşi vardır (Şahin ve Kalyoncu Şahin, 1995).

Altı yaşındayken okumayı öğrenen Mustafa Rahmi'nin zekâsı ve okuma hevesi dedesinin dikkatini çeker. Mustafa Rahmi'yi iptidaiyi (ilkokulu) ve rüştiyeyi (ortaokulu) okutmak üzere Bergama'ya götürür. Ortaokulu bitirdikten sonra Bergama Medresesi'nde Müderris Terzizâde Mustafa Efendi'den Arapça sarf ve nahiv (dil bilgisi), edebiyat ve fıkıh (İslam hukuku) dersleri, yazları da Altınovalı İbrahim Remzi Bey'den matematik dersleri alır (Şahin, 2005). Babasından gizlice sınavına girdiği Darümuallimin-i Âliye'yi (Yüksek Öğretmen Okulu) kazanır ve buradaki öğrenimine devam ederken medresede Arapça, Farsça, fıkıh, usûl-i fıkıh ve mantık derslerini de takip eder. Müderris ve İstanbul müftüsü Fehmi Efendi'den mantık dersleri alır (Şahin, 2005).

1910 yılında Darümuallimin'den birinci olarak mezun olduktan sonra Üsküp'e Darümuallimin-i Rüştiyesi'ne pedagoji öğretmeni olarak göreve başlar. Kırk gün geçmeden Satı Bey'in önerisiyle Adana Darümuallimin-i İptidaiyesi'ni kurmak üzere görevlendirilir ve okul müdürü olarak atanır (Şahin, 2005). Adana'da üç yıl boyunca başarılı bir şekilde müdürlük ve öğretmenlik yaptıktan sonra Maarif Nezareti tarafından Avrupa talebe müfettişliğine tayin edilir ve İsviçre'nin Cenevre şehrine gider (Ertan, 2019).

Cenevre'de bir yandan resmi görevini sürdüren Mustafa Rahmi diğer yandan Jean Jacques Roussaeu Enstitüsü'nde felsefe, psikoloji, pedagoji ve sosyoloji öğrenimi görür. Enstitüdeki çalışmalarını başarılı bulan Eduard Clarapade kendisini

asistan olarak almadan önce Edward Monte, Pierre Bovet, Adolf Ferriere ve Th. Flournoy'dan dersler alır (Şahin, 2005). Türkiye'de geliştirdiği Arapça, Farsça ve Fransızca'nın yanında Cenevre'de İngilizce ve Almanca dersleri de alır (Ertan, 2019). Avrupa ve Amerika'da bulunan değerli eserleri Türkçeye çevirmeyi çok isteyen Mustafa Rahmi öğrendiği bu diller sayesinde birçok çeviri yapar (Bulut, 2013). "Fenni Terbiye Tarihi" adlı kitabın çevirisini öğretmen okuluna hediye eder (Şahin, 2005).

Birinci Dünya Savaşı yıllarında Mustafa Rahmi, öğrenimi için Avrupa'da olduğundan askere alınmamış, devlet görevlisi olarak kalmıştır. İsviçre'de kaldığı yıllarda yazı hayatına da adım atar, İkdam gazetesinde yayımlanan çağdaş eğitim konularını içeren yazılar kaleme alır (Şahin, 2005).

Eğitimini tamamlayıp 22 Mart 1920'de Türkiye'ye döner ve Darülmuallimin-i Âliye'de altı ay kadar çalışır. Daha sonra İzmir Kız Lisesi'ne öğretmen olarak tayin edilir. İzmir'deki öğretmenlik görevinden sonra Maarif Vekaleti Telif ve Tercüme Heyeti'nde çalışmaya başlar (Şahin, 2005). 1924 yılında Ziya Gökalp'in milletvekili seçilmesi üzerine Telif ve Tercüme Heyeti başkanlığına getirilir. Aynı yıl içinde Ankara Kız Lisesi terbiye-i etfal muallimliğine daha sonra da İzmir Erkek Lisesi felsefe ve sosyoloji muallimliğiyle görevlendirilir. İzmir'deki görevi boyunca buradaki çeşitli liselerde felsefe, sosyoloji, malumat-ı vataniye, usul-i tedris, tatbikat muallimliği gibi dersler okutur. Diğer yandan İzmir'de on beş günde bir çıkan *Fikirler* dergisinde eğitim ve öğretim konularında yazılar kaleme alır (Ertan, 2019).

Temmuz 1929'da Cenevre'de ve Temmuz 1932'de ise Nice'de toplanan Beynelmül Terbiye Kongresi'ne Maarif Vekaleti adına gönderilir. Ayrıca öğrenim gördüğü Cenevre'deki hocalarını anlatarak Türkiye'de tanınmalarını sağlar. Türkiye'ye gelen hocaları Adolf Ferriere ve Pierre Bovet'e gezilerinde çevirmenlik yapar ve ülkede öğretmenlere verdikleri konferansları *Fikirler* dergisinde yayımlar (Şahin, 2005).

Balaban Cenevre yıllarından beri basın dünyasına hep yakın olmuştur. 1921 yılında *Yıldız* dergisinde, 1932 yılında Türk devriminin büyük savunucusu olan *Anadolu* gazetesinde yazı yazmıştır. 1934 yılında da gazetenin sorumlu müdürü olmuştur. Ayrıca *Yenigün*, *Hâkimiyet-i Milliye*, *Islahat*, *Türk Sözü*, *Yeni Asır* ve

İkdam gazeteleri ile başlayan yazılarına *Kültür, Fikirler, Müslüman Sesi, Gayret ve Bağ* dergilerinde yazdığı yazılarla devam etmiştir (Bulut, 2013).

Mustafa Rahmi 1953' te yaş haddinden emekliye ayrılır. En son görevi İzmir Atatürk Lisesi'nde felsefe öğretmenliğidir. Emekliliğine yakın hastalanan Mustafa Rahmi ani bir kalp krizi sonucu 18 Temmuz 1953'te İstanbul'da yaşamını yitirir (Şahin, 2005). Cenazesi İzmir'e götürülerek Kokluca Mezarlığı'na defnedilir.

Veli Ertan Mustafa Rahmi Balaban'ın ülkemize katkılarını şu şekilde özetler:

“Mustafa Rahmi Balaban, Maarif Vekâleti Telif ve Tercüme Encümeni üyeliğine tayin edildiği 1923 yılından itibaren, modern eğitim ve öğretim kurumlarıyla kitap ve öğretmen sayısının son derece az olduğu bu dönemde iyi yetişmiş bir eğitimci olarak modern pedagojinin ilke ve metotlarını yaymak, öğretmen yetiştirilmesine katkıda bulunmak maksadıyla psikoloji, pedagoji, felsefe, ahlâk, Türk dili, çocuk edebiyatı, medeniyet ve kültür tarihi gibi alanlarda telif ve tercüme seksen kadar eser yazmış ve bunların altmıştan fazlası yayımlanmıştır. Kırk üç yıl süren eğitimcilik ve idarecilik çalışmaları yanında yazı faaliyetleriyle de Cumhuriyet Türkiye'sinde Batı tarzı eğitim ve öğretim sisteminin yerleşmesine öncülük edenlerden biri olmuştur. Balaban yazı faaliyetlerini ölümüne kadar sürdürmüş, son çalışmalarından olan Kur'ân-ı Kerîm'in tercüme ve tefsirini 27. cüze kadar getirebilmişse de tamamlamaya ömrü yetmemiştir.” (Ertan, 2019)

4.1.2. Mustafa Rahmi Balaban'ın Diğer Eserleri

Şahin, Mustafa Rahmi Balaban'ın eserlerini üç döneme ayırmaktadır:

1. 1913 yılından 1930'lara kadar yazdığı eserler; Bunlar Cenevre'de öğrenci iken yazdığı ve çevirdiği eserlerdir. Çoğu genel eğitim, eğitim psikolojisi ve çocuk eğitimi üzerinedir. Bu dönemde yazdığı gazete ve dergilerde de aynı konulara eğilir.
2. 1930'lardan 1940'ların ilk evresine kadar yazdığı eserler; eğitim ve eğitim psikolojisi alanında yazdığı eserlere devam eder ayrıca felsefe alanında da çalışmaları artmıştır.
3. 1940'ların ikinci yarısından ölümüne kadar yazdığı eserler; din ve ahlak içerikli eserleri ağırlıktadır (Şahin, 2005, s. 30).

Mustafa Rahmi Balaban hayatı boyunca sosyoloji, psikoloji, felsefe, felsefe tarihi, düşünce tarihi, ahlak ve din konularında eserler yazmış ve tercüme yapmış çok yönlü bir düşünürdür. Şahin (2005)'in tespitiyle 37 telif, 47 tercüme olmak üzere yayınlanmış 84 kitabı bulunmaktadır. Mustafa Rahmi, Gazete ve dergilerdeki yazılarının bazılarını da (*Mekteplere İyilik Derneği, İslahı Irk, Irklar Ruhiyatı, Dekroli Usulünde Dersleri Toplulaştırma, Filozoflarla Birer Saat, Alman Milletine Fihte'nin Hitabeleri, Kimya-i Saadet, Vasiyetname: Hayat, İlim, Din vb.*) daha sonradan kitaplaştırmıştır.

Telif Eserleri

Mekteplerde İyilik Derneği, İnkılâp Matbaası, İzmir, 1339, 4 s.

Okullarda iyilik dernekleri kurularak çocuklara iyilik yapma alışkanlığının kazandırılması gerektiğini anlattığı makalesidir.

Gazi Paşa Hazretlerinin Maarif Umdesi ve Asrî Terbiye ve Maarif, Matbuat ve İstihbarat Matbaası, Ankara, 1339, 63 s.

Mustafa Kemal'in TBMM'nin dördüncü toplantısında nasıl bir eğitim istediklerini açıklamasından sonra Maarif Vekili İsmail Safa Bey'in bütün eğitim kurumlarına bir genelge yollar. Mustafa Rahmi, bu genelgenin ilkelerinin uygulamaya dökülebilmesi için daha önce *Hakimiyet-i Milliye*'de çıkmış eğitimle ilgili on makalesini bir kitapta toplar. Çalışmasında birçok yabancı düşünürün de görüşlerine ayrıntılı biçimde yer verir. Bu kitap Atatürk'ün emriyle Maarif Vekaleti tarafından basılarak okullarda okutulur.

Kitapta yer alan makalelerinin başlıkları şunlardır: Maarifte Gaye, Yeni Maarifin Felsefesi, Asrî Maarif Müesseselerinden Dewey ve Terbiyesi, Program, Bugünkü Gayemiz ve Turanda Terbiye, Terbiye ve Maarif Ruhiyatı, İptidaî Mektepleri, Tâlî Mektepler, Büyük Adamlar Yetiştirmek ve Mekteplerde İyilik Derneği (Bulut, 2013).

Ruhiyata Medhal, Matbaa-i Âmire, TBMM Hükümeti Maarif Vekâleti Neşriyatından, İstanbul, 1339, 43+2 s.

Mustafa Rahmi Balaban'ın psikolojiye giriş niteliğinde yazdığı eseridir. Psikolojinin temel konularını ve önemli kavramlarını sade bir dille, çeşitli tablolar ve

günlük hayattan örnekler vererek açıklamıştır. Kitap zekâ, dimağ, sevk-i tabi adıyla üç ana bölümden oluşur.

Terbiyevi Ruhiyat Laboratuvarı, Matbaa-i Amire, TBMM Hükümeti Maarif Vekaleti Neşriyatı, İstanbul, 1339 (1923), 31+2 s.

Yazarın psikoloji ile ilgili diğer bir kitabıdır. Psikoloji alanında kullanılan muayene yöntemleri ile ölçüm tekniklerini açık ve anlaşılır bir dille anlatır. Verdiği ölçüklere ve ölçüm aletlerine ait listeler ve resimler de ekler. Eğitimcileri bilgilendirmek amacıyla uygulanan testlerin sonuçlarının nasıl değerlendirileceğini de açıklar.

Ahlâk, Matbaa-i Âmire, TBMM Hükümeti Maarif Vekâleti Neşriyatından, İstanbul, 1339, 50+2s.

Yedi bölümden oluşan eserde ahlakın tanımı, kısımları, vicdan ve mahiyeti, insan iradesi, insan hayatının gayesi, sorumluluk ve şartları, ahlakın yaptırımı, dereceleri ve alışkanlıklar gibi konular ele alınır. Maarif Vekaleti tarafından liselerde okutulmak üzere basılan eserlerindedir.

İlk Mekteplerde Ruhi Tetkikler (Münir Hayri ile birlikte), Hafız Ali Matbaası, Fikirler Neşriyatından, İzmir, 1934, 72 s.

Münir Hayri ile birlikte yayımladıkları kitaptır. Öğretmen adaylarına çocuk psikolojisi hakkında bilgi vermek ve bu alanda araştırma yapmayı sevdirmek amacıyla yazılmıştır. Mekteplerde ruhi tetkikler neden yapılır, ruhi tetkik yapılırken nasıl bir yol izlenir “ruhi tetkik fişleri” sayfa sayfa nasıl doldurulur, örneklerle açıklanır. Eserin sonuna bir de bu konuyla ilgili bibliyografya eklenmiştir.

Tarih Boyunca Ahlâk, Gayret Kitabevi, İstanbul, 1947, 168 s.

Mustafa Rahmi Balaban bu eserine ahlak tanımının tarihinin özetini vererek başlar. Dört büyük kutsal kitaptan, eski Mısır ve Yunan’dan başlar ve belli başlı ahlak anlayışlarını tanıtır. Doğu’da ve Batı’da yaşamış bütün felsefecilerin ahlaka bakışını ortaya koyar.

Son Asrın İlim ve Fen Adamlarına Göre İlim- Ahlâk- İman, Gaye Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1979, 6.bsk, 216 s.

Mustafa Rahmi Balaban'ın Prof. Theodore Flournoy, William James, Alexis Carrel, Aarnold Toynbee ve A. Einstein gibi Batılı on dokuz düşünür ile Mazhar Osman, A. H. Akseki, Ferit Kam ve M. Hamdi Yazır'ın makalelerinden oluşturduğu kitabıdır. Ahmet Hamdi Akseki'nin yazdığı bir mukaddime ile başlar. Bahsettiği düşünürlerin yazıları arasında kendi düşüncelerinden de bahseder. Diğer ahlak konulu kitaplardan farklı olarak ahlakın dine dayanması gerektiğini ifade eder.

Filozoflarla Bir Saat Muhtasar Felsefe Tarihi, Gayret Kitabevi, İstanbul, 1947, 219+4 s.

Doğu ve Batıda yetişmiş birçok düşünürün hayatı ve düşüncelerine yer verdiği kitabıdır. "Giriş" kısmında hayat hikâyesine de yer vermiştir. Düşünürlerin özellikle ahlak ve içtimaiyatla ilgili düşünceleri hakkında bilgi vermektedir.

Çağdaş Medeniyetin Kökleri, Bergama'yı Sevenler Cemiyeti Neşriyatı, sy:10, İzmir, 1953, 90+2 s

Eser iki bölümden oluşur, birinci bölümde Doğu Medeniyeti, Ege Medeniyeti ve Bergama'nın medeniyete hizmetlerinden bahsedilir. Sokrates, Aristo ve Platon'un çağdaş medeniyete katkıları belirtilir. İslam'ın ve Türklerin medeniyete katkıları anlatıldıktan sonra Rönesans'ın medeniyetteki yeri verilir. Çağdaş medeniyetlere genel bir bakışla bölüm sona erer. İkinci bölümde dinlerin medeniyete katkısından bahseden Mustafa Rahmi'nin ömrü İslam'ın katkılarını yazmaya yetmez.

Küçük Felsefe Tarihi, Matbaa-i Âmire, TBMM Hükümeti Maarif Vekâleti Neşriyatından, İstanbul,1339, 181+1 s.

Mustafa Rahmi Balaban'ın İlk Çağ, Orta Çağ ve Yakın Çağ felsefelerini incelediği eseridir. Düşünce tarihinde iz bırakmış düşünürler ve bunların felsefelerini tanıtır. Sadece Batı filozoflarını tanıtmakla kalmaz İslam filozoflarının düşünce tarihindeki yerini de geniş bir şekilde ele alır.

Halk Tekâmülü, İnkılâp Matbaası, İlim ve Hayat Külliyyatı:1, İzmir, 1339, 16 s.

Bahtiyarnâme, Matbaa-i Amire, TBMM Hükümeti Maarif Vekâleti Neşriyatından, İstanbul,1339, 16+1 s.

Dergâh-ı Mevlâna, İnkılâp Matbaası, İlim ve Hayat Külliyyatı: 2, İzmir,1341, 16 s.

Avrupa da Yeni Mektepler, Marifet Matbaası, Çocuklar Kütüphanesi, İzmir,1338, 36 s.

Dört Bucakta Mektepçilik, Ahenk Matbaası, İzmir Muallimler Birliği Neşriyatı:1, İzmir,1928, 68 s.

Portakal Kahramanı Mehmet Ali Amuca, Bilgi Matbaası, C.H.P. İzmir Halk Evi Köy Kolu Neşriyatı: 1, İzmir,1937, 16 s.

Kayısı Kahramanı Çiğillili İsmail Altıntaş, Cumhuriyet Basımevi, C.H.P. İzmir Halkevi Köy Kolu Neşriyatı: 2, İzmir, 1937, 16 s.

Kınık'ta İlk Çekirdeksiz Yetiştirenlerde, Hakkı Kuşçu ile Yusuf Konyar, Cumhuriyet Basımevi, C.H.P. İzmir Halkevi Köy Kolu Neşriyatı: 3, İzmir, 1937, 16 s.

Buğdayı, Cins At ve Sığırları ile Ünlü Böcek Köylü Tevfik Üreten, Cumhuriyet Basımevi, C.H.P. İzmir Halk Evi Köy Kolu Neşriyatı: 4, İzmir, 1937, 16 s.

Badem, Zeytin, Armut Kahramanı Hüseyin Masalçı, Cumhuriyet Basımevi, C.H.P. İzmir Halkevi Köy Kolu Neşriyatı: 5, İzmir, 1937, 16 s.

Köylerde Eskicilikten Sonra Çiftlik Sahibi Olan Mehmet Zırhlı, Cumhuriyet Basımevi, C.H.P. İzmir Halkevi Köy Kolu Neşriyatı: 6, İzmir, 1937, 16 s

Özdemir Onbaşı, Cumhuriyet Basımevi, C.H.P. İzmir Halkevi Karagöz Oyunları: 1, İzmir, 1938, 15 s.

Şehir mi Töbeler Töbesi, Cumhuriyet Basımevi, C.H.P. İzmir Halkevi Karagöz Oyunları: 2, İzmir, 1938, 15 s.

Çevresinde Gezi ile İzmir Tarihi, Dost Basımevi, İzmir, 1946, 16 s.

Buluğ Çağı, Cumhuriyet Matbaası, İzmir, 1941, 22 s.

Efez, Dost Basımevi, İzmir, 1946, 24 s

İzmir Agorasından Eski Tapınaklara, Cumhuriyet Basımevi, Ege Turizm Derneği yayınları:1, İzmir, 1946, 33 s.

Tercüme Eserleri

Mustafa Rahmi Balaban telif eserlerinin yanında tercüme olarak da birçok eser vermiştir. Psikoloji, pedagoji, çocuk eğitimi, çocuk edebiyatı, felsefe ve ahlak üzerine çeşitli tercüme bulmaktadır. Çeviriye verdiği önemi Cumhuriyet'in ilk yıllarında şu sözlerle ifade eder: “Bence bugün en önemli işlerden biri, dünya eğitiminin ünlü eserlerini dilimize tercüme etmek olmalıdır. Bu eserler eğitim ordumuzun genç öğretmenlerine, giriştikleri çetin savaşta en değerli kaynak olacaktır.” (Şahin, 2005, s. 13) Mustafa Rahmi'nin farklı alanlarda çevirdiği eserler:

Amerikan Maarifi Nezareti, *Sihhat Talim ve Terbiyesi ve Mekteplerde Sihhat Dernekleri*, Marifet Matbaası, İzmir, 1338 (1922), 16 s.

Doktor Avr, *Amerika'da Mekâtib-i İbtidaiyye ve Taliyye*; Mr. Henky, *Terbiye-i Şebap ve Mihekki*, Marifet Matbaası, İzmir, 1338 (1922), 16 s.

Pierson, *Islah-ı Irk*, İstanbul, 1339 (1923), Matbaa-i Amire, TBMM Hükümeti, Maarif Vekaleti Neşriyatından, 14 s.

Alferd Fouillee, *Avrupa Milletleri Ruhiyatı*, Matbaa-i Âmire, TBMM Hükümeti Maarif Vekâleti Neşriyatından, İstanbul, 1339, 100+1 s.

Fritz Eisler, *Öksüzler Babası Pestalozzi*, Matbaa-i Amire, TBMM Hükümeti Maarif Vekâleti Neşriyatından, İstanbul, 1339(1923), 45 s.

Eduard Claparede, *Çocuk Ruhiyatı ve Tecrübi Pedagoji*, Matbaa-i Âmire, TBMM Hükümeti Maarif Vekâleti Neşriyatından, İstanbul, 1339, 171+2 s.

Robert Eugene Gaupp, *Çocuk Ruhiyatı*, Matbaa-i Âmire, TBMM Hükümeti Maarif Vekâleti Neşriyatından, İstanbul, 1339, 99 s

John Dewey, *Çocuk ve Mektep*, Matbaa-i Amire, TBMM Hükümeti Maarif Vekâleti Neşriyatından, İstanbul, 1339, 116+1 s.

Alferd Fouillee, *Kadın Erkek Irkları Ruhiyatı*, Matbaa-i Âmire, TBMM Hükümeti Maarif Vekâleti Neşriyatından, İstanbul, 1339 (1923), 44+1 s.

Amerika Terbiye Kâmusu, *Ruhiyat Makaleleri*, Matbaa-i Âmire, TBMM Hükümeti Maarif Vekaleti Neşriyatından, İstanbul,1339 (1923), 39+2 s.

Boden Powel, *İzcilik*, Matbaa-i Amire, TBMM Hükümeti Maarif Vekâleti Neşriyatından, İstanbul,1339 (1923), 276+2 s.

Max Georges Schmidt, *Tabiat ve İnsan*, Matbaa-i Âmire, TBMM Hükümeti Maarif Vekâleti Neşriyatından, İstanbul,1339 (1923), 24 s.

Şerafettin Ali Yezdî, *Timur ve Tüzukatı*, Matbaa-i Âmire, TBMM Hükümeti Maarif Vekâleti Neşriyatından, İstanbul,1339 (1923), 107 s.

Moraca D'Ohsson, *Moğol Tarihi*, Matbaa-i Âmire, TBMM Hükümeti Maarif Vekâleti Neşriyatından, İstanbul,1340 (1924), 319+1 s.

Muntandun, *Çocuk Büyütmek*, Marifet Matbaası İzmir,1338 (1927), 16 s.

Palikos, *Kalmuk Türkleri*, Marifet Matbaası, İzmir Türk Ocağı Neşriyatından, İzmir, 1927, 44 s.

William James, *İtiyad*, Marifet Matbaası, İzmir Anadolu Türk Dostluk Cemiyetinden, İzmir, 1927, 16 s.

Hausoulier – Pontremoli, *Bergama Tarihi ve Rehberi* (A. Aziz ile), Hafız Ali Matbaası, İzmir, 1929, 88 s. ve İzmir ve Havalisi Asarıatika Muhipler Cemiyeti Neşriyatından, Sayı:4, 88+22 s.

Adolf Ferriere, *Ailede Terbiye* (Yedi Yaşına Kadar Çocukluk), Fikirler Neşriyatından:1, İzmir, 1930, 15 s.

Adolf Ferriere, *Ailede Terbiye* (Yedi Yaşından On iki Yaşına Kadar Çocukluk), Fikirler Neşriyatından:2, İzmir, 1930, 16 s.

Adolf Ferriere, *Ailede Terbiye* (Buluğ Çağı), Fikirler Neşriyatından: No:3, İzmir, 1930, 15 s.

Felix Sartiaux, *Küçük Asyada Ölmüş Şehirler*, Hafız Ali Matbaası, İzmir, 1931, 88 s. ve İzmir ve Havalisi Âsâr-ı Atıka Muhipler Cemiyeti Neşriyatından, Sayı:5, 95 s.

E. Margairaz, D. Dottrens, *Alfabede Cümle Usulü*, Hafız Ali Matbaası, Fikirler Neşriyatı:3, İzmir, 1932, 47 s.

H.C. Butler, *Sart Harabeleri* (Cezmi Tahir ile birlikte), Marifet Matbaası, İzmir ve Havalisi Asarıatika Muhipler Cemiyeti Neşriyatından, İzmir, 1932, Sayı:7, 36 s.

Saturnino Ximenez, *Bodrum (Halikarnas)*, Marifet Matbaası, İzmir ve Havalisi Asarıatika Muhipler Cemiyeti Neşriyatından, İzmir, 1932, 11 s.

E. Decroly – A. Hamai'de, *Decroly Mektebinin İlk Devresinde Hesap ve Ölçüler*, Bilgi Matbaası, Fikirler Neşriyatı:9, İzmir,1933, 47+6 s.

Conseption Sur La Vie De QuelquesPhilosophes (Gazali- Celaleddin- Younus Emre- Kinalioğlu Ali Efendi), İzmir, 1933.

Fred de Moor, *Decroly Usulünde Dersleri Toplulaştırma*, Bilgi Matbaası, İzmir,1933, 112 s.

Immanuel Kant, *Kant'ın Pedagojisi*, Cumhuriyet Matbaası, Fikirler Neşriyatı:10, İzmir, 1933, 83 s.

Edouard Claparede, *Ferdi Ruhیات ve Çocukta Eksiklik Kaygısı*, Suhulet Matbaası, İzmir Muallimler Neşriyatından:1, İzmir, 1934, 31 s.

Edouard Claparede, *Yeni Psikoloji ve Pedagoji*, Cumhuriyet Basımevi, İzmir Halkevi Neşriyatından, İzmir, 1936, 74 s.

William James, *İnsiyak, İtiyad, İrade*, Meşher Basımevi, İzmir Halkevi Neşriyatından, İzmir, 1936, 40 s.

Fichte, *Fihte'nin Hitabeleri*, Dereli Basımevi, İzmir, 1938, 212 s.

Edouard Claparede, *Fonksiyonel Terbiye* (M. Baha Arıkan ile birlikte), Bozkurt Matbaası, İstanbul, 1940, 93 s.

Emile Boutroux, *Avrupa Medeniyetinin Ahlâk Kökleri*, Cumhuriyet Basımevi, C.H.P. İzmir Halkevi Neşriyatı:18, İzmir, 1940, 55 s.

Alfred Fuillee, *Filozofi Vasitasiyla Orta Tedrisatta Reform*, Cumhuriyet Basımevi, İzmir İhracatçılarından Cevdet Alanaylı'nın Vakıf Kitapları:1, İzmir, 1942, 43 s.

Yazar Belirtilmemiştir, *Vâridât*, Gayret Kitabevi, İstanbul, 1947, 40 s.

Muhiddin Arabî, *Füsûs Nakşı*, Gayret Kitabevi, İstanbul, 1947, 31 s.

Prf. Theodor Fluornoy, *Wilyam Ceymis'in Felsefesi*, Gayret Kitabevi, İstanbul, 1947, 48+1 s.

Gazali, *Sapıklıktan Kurtuluş*, Gayret Kitabevi, İstanbul, 1947, 16 s.

Mark Orel, *Düşünceler*, Gayret Kitabevi, İstanbul, 1947, 15+1 s.

V. Langlois, *Eski Kilikya*, Yeni Mersin Basımevi, Mersin Halkevi Yayınlarından, Mersin, 1947, 77 s.

Dr. Alexis Carrel, *Vasiyetname: Hayat –İlim-Din*, Gayret Kitabevi, İstanbul, 1954, 40 s.

Şahin, Mustafa Rahmi'nin yayınlanan eserlerindeki listelerde olup bulunamayan eserleri şöyle sıralar;

Petro Rusya'yı Nasıl Avrupalaştırdı? (Yenigün ve Fikirler'de yayınlanmıştır.)

Adana.

Evvel Zaman İçinde

Fenn-i Terbiye Tarihi (çeviri)

Kızların Terbiyesi (çeviri)

Mustafa Rahmi'nin kendi yaşam öyküsünde basıma hazır eserler olarak bahsettiği fakat bulunmayan eserleri şunlardır:

F. de Golangez, *Eski Site*

Sartieux, *Arkeoloji Işığında Anadolu Medeniyetleri*

Yung'un Psikolojisi

Fönter, *Okul ve Karakter*

İngiliz Filozofları

Kâfî Akhisarî, *Usul-el Hikem fi Ni Nizam el Alem*

Çiyeçef, *Kilikya Jeolojisi*

Reformatörler

4.1.3. Mustafa Rahmi Balaban'ın Eğitimci Yönü¹

Daha çok eğitimci kişiliği ile tanınan Mustafa Rahmi Balaban, 1910 yılında öğretmenliğe başlar ve yaş haddinden emekli olduğu 1953 yılına kadar öğretmenliğe devam eder. Yazdığı makaleler yayımladığı kitapların birçoğu eğitimle ilgilidir. Öğrenimi için Cenevre'de kaldığı yıllar ve ders aldığı hocalar eğitimle ilgili düşüncelerinin şekillenmesinde büyük rol oynamıştır.

Eşi Zübeyde Hanım'a İsviçre'deki izlenimlerinden bahsederken Türkiye ve İsviçre arasında büyük fark olduğunu bunu kapatabilmenin çaresinin de eğitimden geçtiğini şu sözlerle ifade etmiştir: “Vatanımızı buraları gibi yükseltebilmek, milletimizi kurtarabilmek için üç şeye ihtiyacımız var: Birincisi mektep, ikincisi mektep, üçüncüsü yine mektep!” (Şahin, 2005, s. 8)

Balaban'ın Cenevre'ye gelişinin bir yılı dolmadan Birinci Dünya Savaşı başlar. Bugünlerden bahsederken “Belki bu top sesleri çalışmayı teşvik edici de olabilir. Aklımızı başımıza toplatabilir. Ben bu top seslerinin uyarıcı olacağına inanıyorum Elimden gelse Anadolu'yu uyandırmak için bir taraftan mektep açar, diğer taraftan engin dereler içinde, gök gürleri gibi toplar atardım...” (Şahin, 2005, s. 9) Maarif Nezareti Birinci Dünya Savaşı'nın etkilerinden dolayı Avrupa'daki öğrencileri geri çağırmaya başlar. Fakat Mustafa Rahmi maddi manevi tüm zorlukları göze alarak eğitimi için Cenevre'de kalmaya karar verir.

Cenevre'ye gideli henüz kısa bir süre olmuşken “Fenn-i Terbiye Tarihi” kitabının çevirisini öğretmen okuluna hediye eder ve o dönemde eşine şunları yazar:

“O manevi orduya bu suretle rehberlik edebilmek, onun az çok yükselmesine hizmet etmek, bilhassa şu sırada en mühim vazifelerden biridir. Memleketin maarifi için benim kalbim nasıl çarpıyor, bunu tahmin edemezsin Zübeydem. Çünkü görüyorum ki, vatan cehalet yüzünden helâk uçurumları içindedir. Kasabadan

¹ Mustafa Rahmi Balaban ile ilgili en kapsamlı çalışma Mustafa Şahin tarafından yapıldığından bu bölümde sık sık Şahin'in *Hayatı ve Düşünceleriyle Mustafa Rahmi Balaban* eserinden faydalanılmıştır.

kasabaya, köyden köye koşmak, bildiklerimi vatanımın gençlerine öğretmek ve bu yolda ölmek... İşte vatani kurtaracak son çareler...” (Şahin, 2005, s. 11)

Balaban ülkesine döndükten sonra Maarif Vekaleti Telif ve Tercüme Heyeti’nde çalışmaya başlar ve Cumhuriyet’in ilanından sonra tercüme çalışmalarını hızlandırır. Yazdığı ya da çevirdiği birçok eser Maarif Vekaleti tarafından basılmıştır. Çevirinin önemini şu sözleriyle ifade eder: “Cumhuriyet yüksek bir eğitime dayanır. Bence bugün en önemli işlerden biri, dünya eğitiminin ünlü eserlerini dilimize tercüme etmek olmalıdır. Bu eserler eğitim ordumuzun genç öğretmenlerine giriştikleri çetin savaşta en değerli kaynak olacaktır.” (Şahin, 2005, s. 13)

Telif ve Tercüme Encümeni Başkanlığından ayrılır ayrılmaz Ankara Kız Lisesi ve ardından İzmir Erkek Lisesi’nde öğretmenliğe tayin edilir. Aynı zamanda İzmir Kız Muallim Mektebi’nde de felsefe dersleri veren Mustafa Rahmi İzmir’de geçirdiği 29 yıllık meslek yaşamında İzmir Kız Lisesi, İzmir Kızıllıçullu Amerikan Koleji gibi okullarda, değişik dönemlerde felsefe, içtimaiyat, malumat-ı vataniye, tedris usulü ve Türk tarihi dersleri verir. Bu yıllarda yurtdışında yapılan birçok Maarif Şurası’na şura üyesi olarak katılır. (Şahin 2005)

Diğer yandan Cenevre’de ders aldığı hocalarının ülkemizde tanınmasını sağlar. Türkiye’yi ziyaret eden hocaları Adolf Ferriere ve Pierre Bovet’e ziyaretleri esnasında çevirmenlik yapar, öğretmen ve öğrencilere verdikleri konferanslarını Fikirler dergisine yayımlar. 13 Temmuz 1953’te yaş haddinden emekliye ayrılmadan önceki görevi İzmir Atatürk Lisesi’nde felsefe öğretmenliğidir.

Şahin, Mustafa Rahmi’nin derslerinin genellikle tartışmalı geçtiğini, öğrencilerin sürekli okuma ihtiyacında olduklarını, onları küçük çalışmalarla ödevlendirdiğini, anlaşılmayanı anlaşılır hale getirmeye çalıştığını, dersleri öğrencilerine olabildiğince sevimli hale getirdiğini belirtmiştir. (Şahin 2005)

Mustafa Rahmi Balaban eğitim yazılarında baskıncı eğitim felsefesine sahip düşünürlerden Hobbes’i, liberal eğitim felsefesine sahip düşünürlerden John Locke, İmmanuel Kant ve John Dewey’i eşitlikçi eğitim düşünürlerinden Jean Jacques Rousseau ve Karl Marks’ı ele alır. Yeni eğitim sistemlerinden tanıtırken tek bir

ülkeyi örnek almaz, ABD, Almanya, Avusturya, Fransa, İngiltere, İspanya, Rusya ve Yunanistan eğitim sistemlerini ele aldığı ülkelerdendir (Şahin 2005).

Balaban, Atatürk'ün 3 Mart 1923'te verdiği "Maarif Misakı" nutku ile Maarif Vekili İsmail Safa'nın açıkladığı Maarif Ant'ının ardından eğitimin gayesini şöyle açıklamıştır:

"Gazi Paşa Hazretlerimiz ve Maârif misakımız, bize asri ve hayati gayeyi göstermektedir ki bununla, çocukları mektep çağlarından itibaren hayata hazırlayacağız. Hayat bir faaliyet meydanıdır. Mektepte hayata ait faaliyetlere ve işlere tatbik mahalli olmalıdır. Binaenaleyh mektebin dahili tesisatı, teşkilatı ve ders programları hayati faaliyetlere saha olabilecek tarzda olmalıdır. Bu usulü takip eden mekteplerde (ders ve iş) muvazi gitmelidir." (Akbulut, 2001, s. 55).

Mustafa Şahin, Balaban'ın eğitimle ilgili görüşlerini özetlerken Balaban'ın eğitim sistemini toplumun temel alt yapısı olarak gördüğünü ve eğitim ne kadar başarılı olursa siyasi, sosyal ve ekonomik sorunların da o ölçüde çözüleceğine inandığını ifade eder. Millî Eğitim Bakanlığı'nın çağdaş eğitim uygulamalarını etkinleştirmesi ve öğretmenleri bu konuda çok iyi yetiştirmesi gerektiğini vurgular. Eğitimdeki gelişmeler bilimsel bir tabana oturtulmalıdır. Balaban'a göre eğitimde bir Türk devrimi yapılmalıdır. Şahin Balaban'ın Türk eğitim sisteminin temel sorununu ilköğretim olarak gördüğünü ve ders programlarının değişmesi gerektiği üzerinde durduğunu anlatır. Köy eğitimi ve halk eğitiminin gerekliliğine inandığını ve zamanında Balaban'ın da halkevlerinde etkin rol aldığını anlatır. Yabancı dil ve irade eğitiminin önemine dikkat çektiğini de belirtmiştir.

Şahin (2005), Mustafa Rahmi Balaban'ın eğitimle ilgili düşünceleri ve çalışmalarını birkaç başlık altında toplayarak açıklamıştır. Bu başlıklardan hareketle Balaban'ın eğitime bakışını şöyle özetleyebiliriz:

Balaban, Türk devriminin ancak eğitimde atılacak yenilikçi adımlarla gerçekleşebileceğini savunur. "Maarif Cephesi'ne Nasıl Çıkacağız?" yazısıyla yeni devletin eğitim ilkelerini ortaya koyar. Daha sonra *Gazi Paşa Hazretlerinin Maarif Umdesi ve Asri Terbiye ve Maarif* adıyla kitap haline getirdiği yazılarda da bu konulara değinmektedir.

Balaban'ın eğitim sisteminde en önemli gördüğü kısım temel eğitimidir. Bu konuda çok fazla kitap ve makale yazar. Çocuğun etkinliklerle aktif olduğu “etkin okul” kavramını benimser. Okulu “terbiye ve tedrisatı, çocuğun heves ve alaka ile yapacağı, şahsi faaliyetlere bağlayan çocuklar evi” olarak tanımlar ve “çocukta en iyi şey ne ise o hasletin inkişafını temin etmektir” diyerek aktif okulun amacını ifade eder. Declory'nin “yaşamın içinde okul” sistemine dayanarak “Mektebin kırdan olması tercih edilir. Müfredatın mevzuları, mektebin bulunduğu muhitte olup biten hadiselerle ilgili olmalıdır. Teknik dersler uygulanırken oyundan da faydalanılmalıdır” görüşünü savunur. (Şahin 2005) Temel eğitimde pozitif bilimler kadar ahlak eğitimini de önemsemiştir. Bunun için okullarda iyilik derneklerinin açılmasını önermiş, ahlaki öğretilerin böylelikle çocuklara daha kolay benimsetilebileceğini savunmuştur (Bulut, 2013).

Balaban, *Gazi Paşa Hazretlerinin Maarif Umdesi ve Asrî Terbiye ve Maarif* adlı eserinde eğitimle ilgili ayrıntılı değerlendirmeler yapar ve önerilerde bulunur:

“Toplumsal yaşamda ilköğretimin çok önemli bir yeri vardır. Bu aşamada başarılı öğretim için iki önemli ilkedен söz edilebilir. Birincisi programın çocuk psikolojisine uygun olması, ikincisi ise okulu hayatın küçük bir modeli görek programları ona göre oluşturmak. 7-9 yaşlarındaki çocuklar oyunu, hareket etmeyi ve işitmekten öte görmeyi severler. Bu aşamada çocuklara resim, müzik, şiir, çamur işleri, anadil gibi dersler çoğunlukla oyunlarla birlikte verilmelidir. Çünkü çocukların duyularını arttıracak olan şey oyunlardır. 10-12 yaşlarındaki çocuklar, kendilerinden başka diğerleriyle de ilgilenmeye başlarlar. Bu evrede, tarih, coğrafya, tarım bilgisi, din ve ahlak bilgisi gibi konular ilgilerini çekeceği için düzeylerine uygun bir şekilde verilmelidir.” (Şahin, 2005, s. 37)

Özellikle oyunun öğretime katılmasıyla ilgili önerilerinde Balaban, çağının çok ötesinde düşünmektedir. Ona göre ilkokul kadar önemli olan diğer bir kurum ortaöğretimlerdir. Ortaöğretimlerin öğrencileri hayata hazırlama, öğrenci psikolojisi ve okullardaki öğretim yöntemleri olarak üç bakımdan incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Balaban Türk ulusunu yükseltebilecek en önemli gücü eğitim ve tarım alanında görmektedir. Bundan dolayı köy okulları için “bunlar bizim yeni

hayatımızın can damarı, gerçek sarayımızdır. Bu uyandırıcı manevi sarayların değerini ancak üç beş yıl sonra öğrenebileceğiz” demiştir. Türkiye’nin ilk çözmesi gereken konunun köylünün eğitilmesi olduğunu vurgulamıştır:

“Köyün iktisadiyatı, köyün sıhhati, köyün yeni ahlakı, köyün muasırlaşması, hep köy mektebinden doğacaktır. Fakat mektebin bunu yapabilmesi için köy mektebinin köyden köyün ihtiyaçlarından doğmuş olması şarttır. Köyü anlamadan yapılacak köy mektebi programıyla köyün ne iktisadiyatı ne sıhhati yükselir. Köylünün mektebi benimsemesi için program, onun bütün dertlerine cevap verebilmelidir. Mektep, ancak o zaman köye hâkim olabilir. Köyün ancak o zaman bir uzvu olabilir. Köyün ihtiyaçlarına cevap veren bir programı tam bir surette tatbik edebilecek tarzda yetiştirilmiş ve köyü candan benimseyen bir köy muallimi: İşte köy iktisadiyatını, köy sıhhatini yükseltecek ve köyü yirminci asrın kuvvetli cemiyeti yapacak varlık” sözleriyle köy okullarının vasıfları üzerinde durur (Şahin, 2005, s. 40).

Balaban’ın önemle üzerinde durduğu konulardan biri de öğretmen yetiştirmedi. Türkiye’nin gelişmesinde en büyük görev ve sorumluluğun öğretmenlere düştüğünü belirtirken “Türk inkılabının ülkülerini, taze dimağ ve kalplerde kök saldıracak, bunları çiçeklendirip meyve verdirecek maarif ve terbiye ordusudur” demiştir (Akbulut, 2001, s. 61). Özellikle 1930’lu yıllarda çoğunluğu köy nüfusu olan Türkiye’de, köy öğretmen okullarının önemini her fırsatta dile getirmiştir. Ona göre “köy öğretmen okulları klasik öğretmen okulları gibi olmamalı bazı özel nitelikler taşınmalıdır.” Mustafa Rahmi’ye göre köy öğretmeni eğitimle köylere yeni bir hayat verebileceğine inanan, köylüyü seven, yüksek bir meslek aşkına sahip biri olmalıdır (Şahin, 2005, s. 42).

Balaban demokrasi kültürünün ancak eğitim aracılığıyla sürdürülebileceğini, eğitimde ne otoriteye ne anarşiye düşmeden bilimsel yöntemlerle sistemi yönlendirmek gerektiğini ifade etmiştir.

Balaban’a göre Türk insanının en önemli sorunu irade eksikliğidir ve bunun da ancak verilecek bir irade eğitimi ile giderilebileceğini savunur. Bir işe şevkle başladığı halde sonunu getiremeyen Türk insanının irade konusunda verilen eğitimle çok büyük işler başaracağını savunur. Kendi hayatında iradeye verdiği önemi: “Ben

bir işe başlarken kitabımın üzerine ‘ya başlama bir işe ya başladığın bir işi bitir’ diye yazarım. Takvimin altına da ‘dakikalar, saatler, günler su gibi akıyor. Saatleri değil, dakikaları bile boş geçirme ki ömründen istifade etmiş olasın’ diye yazarım. Bu yazı beni çalışmak için kamçılıyor. Uyumadığım ya da odanın bir kenarında kitap elimde olduğu halde iki saat uyku ile sabahladığım geceler oluyor.” (Şahin, 2005, s. 45).

Balaban Türk eğitim sisteminde dil eğitimini yetersiz görür. Türk insanının Batı dillerinden en az birini bilmesi gerektiğini savunur. Okullarda okutulan kaynakların yenilenmesi için yabancı dil eğitiminin önemi büyüktür.

Balaban yeni eğitim akımlarını ve uygulamalarını ülkede tanıtmak için çok sayıda yayın yapar. Bu konuda zor koşullarda ülkesini geliştirebilen Rus Çarı Petro’ya hayranlık besler ve onunla Atatürk arasında bir özdeşlik kurar. Petro’nun ülkesini Avrupalılaştırma konusundaki başarılarının Türkiye için de söz konusu olabileceğini anlatır.

Dünyanın değişik ülkelerinden farklı eğitim kuramlarını ülkede tanıtan Balaban, geleneksel eğitim anlayışının değiştirilmesi gerektiğini söylemiş, “yaparak öğrenme” terimini daha 1930’larda eğitim sistemimiz için önermiştir. Eğitimde dayanın yeri olmadığını ifade ederken “dayak elbet çocuğun izzeti nefisini mahveder. Biz maddi ızdırabı için değil, izzeti nefsi bırakmadığı için dayanın aleyhindeyiz. Eğer herhangi bir insan, dayak vasıtası ile çocuğun bazı fenalıklarını izale ettiyse şunu da bilsin ki aynı zamanda çocuğun izzeti nefisini de mahvetmiştir. Bu bilahare acı bir surette anlaşılacaktır” demiştir (Şahin, 2005, s. 48).

Uzun yıllar İzmir Halkevi’nin köycülük şubesinin yönetiminde görev alan Mustafa Rahmi halkevlerinin milli kültürümüzü dünya kültürünün üstüne çıkarmada rol alan önemli müesseselerden biri olarak gördüğünü söyler (Şahin 2005). Halkevlerinde hizmet ettiği dönemlerde İzmir yöresini tanıtan kitapçıklar yazar. Portakal Kahramanı Mehmet Ali Amuca, Kayası Kahramanı Çiğilli’li İsmail Altıntaş, Kınık’ta İlk Çekirdeksiz Yetiştirenlerden Hakkı Kuşçu bunlardan bazılarıdır.

Mustafa Rahmi Balaban felsefe ve tarih alanında da birçok eser vermiş ve çeviriler yapmıştır. Tarih dersinin nasıl işlenmesi gerektiğini anlattığı şu sözlerinden eğitimle ilgili düşünceleri de çıkarılabilir. “Gerek program yapanlar ve öğretmenleri

programını çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına göre düzenlemeli ve dersleri hayatla ilişkilendirmelidirler. Dersler amaç değil, hayatı anlamının birer aracı olmalıdır. Bu bağlamda örneğin tarih dersi “nevi beşerin nazarı dikkate almak mecburiyetinde olduğu kuva-i içtimaiyyeyi tahlil etmeye mahsus bir alet” olarak düşünülmelidir. Çocukların ilgileri yaş ve cinsiyetlerine göre değişiklik gösterebilir. Bu nedenle programlar düzenlenirken örneğin tarih, ahlak, sosyoloji ve felsefe çocuğun kendisinde merakın doğduğu zamanda okutulması yararlı olur. Tarih derslerinde çocuğun yaşadığı yöredeki büyük ve tanınmış adamlardan başlayıp eski tarihi kahramanlara doğru gidilmelidir. Buralara yalnız askeri kahramanlardan değil, ziraat, ticaret ve sanayide büyük başarılar göstermiş keşifler yapmış adamların başarı ve keşiflerinden söz edilmelidir. Tarih derslerindeki amaç, çocukların siyasal olayları ve savaşları öğrenmek olmayıp, sanayi ve uygarlığın gelişimini anlatmak olmalıdır. Bugünkü ilkökul tarih ders kitapları ise, isim, ülke, savaş, barış gibi çocukların ilgi duymadığı isimlerle doludur. Tarih derslerine yörede eski eserler ve müzeler gezdirilerek başlanılmalıdır. Eğer yoksa bunlarla ilgili resimler gösterilir. Projeksiyon varsa, kuşkusuz resimden daha iyidir. Birçok okullarda projeksiyon var fakat yazık ki öğretmenler bunların kullanımını bilmediği için çoğunlukla bu araçları kullanamıyorlar ve bu araçlar toz içinde paslanıp gidiyor. Tarih öğretiminde okul filmlerinden yararlanılabilir. Sineması olan şehirlerde eğitim müdürlükleri bu çeşit filmleri kiralamaları için sinemacıları özendirerek haftada birer saat çocukların böyle canlı tarih derslerini almalarına olanak sağlayabilir.” (Şahin, 2005, s. 54).

Balaban kız çocukların ve kadınların eğitimine de büyük önem vermiş özellikle Cenevre’de olduğu yıllarda eşine yazdığı mektuplarda ülkemizdeki kız çocuklarının durumu ve geri kalmışlığı üzerinde durur. Kız çocuklarının da erkek çocukları gibi okutulması gerektiğiyle ilgili “Ey Anadolu! Daha ne vakit bu derin uykudan uyanacaksın. Güzel Anadolu, derin uykudan bir silkin, etrafına bak, bütün dünya yükselme yolunda durmayıp ilerliyor. Sen her terakkinin esası olan mektebe, kızlarını göndermezsen halimiz ne olur?” (Şahin, 2005, s. 60). Toplumun çağdaşlaşmasında kadına büyük roller düştüğünü belirten Balaban, toplumun yarısını oluşturan ve anne olarak çocuklarını eğiten kadınların mutlaka mesleki eğitim alıp çalışma yaşamına katılmaları gerektiğinin üzerinde durur.

Mustafa Rahmi Balaban 43 yıl süren eğitimciliği boyunca birçok alanda ders vermiş ve yayınlar yapmıştır. Eğitimin Türk milletinin gelişmesi için yegâne yol olduğunu her eserinde vurgulamıştır. Türk insanını geliştirebilmek için, temel eğitim, orta öğretim, köy okulları ve halkevleri dahil her alanda yol gösterici çalışmalar hazırlamıştır. Geleneksel eğitimin devam ettiği Türkiye’de yenilikçi eğitim kuramlarının yaygınlaşması için çaba göstermiştir. “Aktif okul”, “yaparak-yaşayarak öğrenme” gibi ancak 2005’li yıllarda eğitim sistemimizde uygulanabilen kavramlardan 1930’lu yıllarda bahsederek ileri görüşlülüğünü ortaya koymuştur. Sadece eğitim kuramlarının nasıl işleyeceği ile ilgili eserler vermekle kalmayıp çocukların gelişimi için çocuk edebiyatı alanında da çalışmalar yapmıştır.

4.2. Çocuk Edebiyatına Yönelik Telif Eserleri

4.2.1. Çocuklar Cenneti

Mustafa Rahmi Balaban çocuklara yönelik ilk olarak 1921-1922 yıllarında *Güzel Hikâyeler* adı altında bir hikâye serisi çıkarmıştır. Daha sonra bu hikâyeleri *Çocuklar Cenneti* adlı kitapta toplamıştır. 1923 yılında Matbaa-i Amire’de basılan *Çocuklar Cenneti*, Maarif Vekaleti Neşriyatı’nın Çocuklar Kütüphanesi’ne ait eserlerdendir (Balaban, 1923). *Çocuklar Cenneti* on altısı telif, on yedisi uyarlama otuz üç hikâyeden oluşur. Uyarlamalar, Binbir Gece, Hint, Ezop, Grimm ve Türk masallarından yapılmıştır.

4.2.2. Evvel Zamanda: Korkut Ata’nın Kitabı

Balaban’ın 1927’de yayınlanan “Evvel Zamanda: Korkut Ata’nın Kitabı” yine İstanbul Maarif Kütüphanesi kitaplarındandır. *Evvel Zamanda: Korkut Ata’nın Kitabı* da üçü Dede Korkut hikâyelerinden, beşi telif, sekizi uyarlama on altı hikâyeden oluşur (Balaban, 1927). Resimli bir kitaptır. Uyarlamalar Dünya masallarından ve Türk masallarından yapılmıştır.

Hikâyelerde Konu

Çocuklar Cenneti kitabında bulunan aynı adlı “Çocuklar Cenneti” hikâyesinin konusu, çocukların kimseye ihtiyacı olmadan yaşadıkları ütopyik bir dünyada Doğan ve Zeliha adında iki çocuğun kendilerine verilen emanete hakkıyla sahip

çıkılmalarının sonucu başlarına gelen olaylardır. “Oduncunun Kızı” hikâyesinde oduncu babası tarafından iyi bakılmadığı için bir meleğe emanet edilen kızın dürüst olmadığı için yaşadığı felaketler konu edilir. “Kambur Kambur Üstüne” hikâyesinin konusu açgözlü ve haset bir kamburun elindekiyle yetinmediği için olduğundan çok daha kötü durumlara düşmesidir. “Çakal ile Timsah” hikâyesinin konusu kendisini avlamak isteyen timsahı türlü kurnazlıklarla atlatan bir çakaldır. “On Periler” de ailesi tarafından el bebek gül bebek büyütülen bir kızın evlendikten sonra hiçbir iş yapamamasından dolayı yaşadığı zorluklardır. “Cüce Terzi” hükümdarın kızını almaya giden bir cücenin yolda hayvanlara türlü kötülükler yapmasını anlatır. “Saadet Sarayı” hikâyesinde bembeyaz bir saray olan Saadet Sarayı’na yola çıkan Karınca Hasan ve Kaygısız Bekir’in yolculuğu anlatılır. “İntizar Çöllerinde” de konu Emel şehrine ulaşmak isterken çölde kalan Sabır’ın Hoca Amir adında biri tarafından eğitilmesidir. “Bulut” hikâyesinde beyaz bir bulutun, yerde sıcağın bunalan tüm canlılar için kendini feda ederek yağmura dönüşmesi anlatılır. “Karanti Üzümlü”nün konusu annesinden hikâyeler dinleyen bir çocuğun dışarıdaki karanti üzümüyle kurduğu bağıdır. “Farenin Başına Gelenler” Ezop ve Grimm masallarına benzerlik gösterir, konu olarak kendisine ait olmayan bir fındığın peşine düşen farenin köle edilmesi işlenmiştir. “Anadan Zeyrek” hikâyesinde başkalarının çocuklarının aklını beğenmeyen ve oğlunu da pek iyi yetiştirememiş bir kadının oğlunun akılsızlıklarıyla imtihanı anlatılır. “Akça Sofu”nun konusu yıllarını ibadetle geçirmiş bir sofunun Allah katındaki derecesini merak etmesi ve hiç beklemediği kişilerle aynı derecede olduğunu görmesidir. “Kömürcü Çocuğu”nda bir kömürcünün oğlunun Amare kenti için yaptığı kahramanlık anlatılır. “İnci Denizi” hikâyesi Turan’da Dünder adında bir yiğidin, rüyasında gördüğü Leyla’yı alabilmek için atıldığı macera anlatılır. “On İki Aylar” kötü kalpli annesi ve kardeşi Narlı ile yaşayan Kezban’ın onların isteklerini karşılamak için çıktığı dağlarda on iki aylarla tanışmasının hikâyesidir.

Evvel Zamanda: Korkut Atanın Kitabı adlı eserinde beş tane telif hikâye bulunmaktadır. Bunlardan “Tilkinin Kuyruğu Neden Beyaz” tilkilerin kuyruklarındaki beyazlığın sebebini anlatan bir hikâyedir. “Ateş” ateşe olmadığı için soğuktan üşüyen insanların hayvanlar yardımıyla ateşe ulaşması anlatılır. “Tılsımlı Dağarcık” hikâyesi tembel ama iyi yürekli bir adamın kurtardığı bir turna kuşu sayesinde içinden yemek yapan cücelerin çıktığı bir dağarcığa sahip olması anlatılır. “Uğursuz” adlı hikâyenin konusu Gülyüz ve Kara Veli adında birbirinden tamamen

zıt özelliklere sahip iki değirmencinin başına gelen iyi ve kötü olaylardır. “Değirmenci Çırağı” hikâyesinde konu, yıllarca değirmende çalışan bir çırağın başka maceralar yaşamak için yola çıkıp pişman olmasıdır.

Oğuzkan’a (2000) göre çocuğa yönelik eserlerdeki konu seçiminde çocuğun ruhsal özellikleri, ulusal kültür değerleri, içinde yaşadığı toplumun ahlak kuralları, gelenek ve göreneklerinin göz önünde tutulması gerekir. Ayrıca konular eğlendirici ve dinlendirici olmalı, bir bölümüyle çocukları düşünmeye sevk etmelidir (Oğuzkan, 2000). Bu açıdan bakıldığında Balaban, hikâyelerinde çocuklara uygun konular seçmiştir.

Hikâyelerde Kişiler

Çocuklar

Doğan ve Zeliha: Çocuklar Cenneti hikâyesinin kahramanlarıdır. Doğan Zeliha’ya göre daha akıllı ve söz dinleyen bir çocuktur. Hikâyenin anlatıldığı zamanda tüm çocuklar Doğan gibidir. Zeliha ise Doğan’a arkadaş olarak gönderilir. Meraklı ve yapmak istediği şeyi ne pahasına olursa olsun yapan bir kızdır.

Kız 1: Oduncu babası tarafından Melek Anne’ye emanet edilen kızdır. Merakı başına türlü işler açar. Yalan söylemeye ısrarla devam ettiği için her şey daha kötü olur.

Çocuk 1: Karanti Üzümlü hikâyesindeki pencere önünde annesinden masallar dinleyen çocuktur. Meraklı ve iyi yüreklidir.

Çocuk 2: Anadan Zeyrek hikâyesinin şaşkın çocuğudur. Annesi tarafından iyi bir eğitim verilmediğinden ne görev verilirse yanlış yapar.

Kömürcü Çocuğu: Aynı adlı hikâyenin kahramanıdır. Cesareti ve yiğitliğiyle memleketinin kurtarılmasına vesile olur. Yazar çocuğu anlatırken; “Bütün günlerini ormanda geçirirdi. Yapayalnız, hemen hiç görmezdi. Bildiği insan azdı. Lakin bu çocuk pek çok kuş, çiçek, ağaç tanırdı”. Çok çalışkan bir çocuktur, her sabah inekleri gütmeye gider ve piliçlere bakar, kömür ocağında babasına yardımcı olur. Çocuk memleketinin tehlikede olduğunu öğrenince hiç düşünmeden yola çıkacak kadar da cesurdur.

Kezban ve Nazlı: On İki Aylar hikâyesindeki kızlardır. Kezban çalışkan, hamarat ve iyi kalpli bir kızdır. Sabahtan akşama kadar ev süpürür iş yapar. Nazlı ise tembel ve katı kalplidir. Yerine getirilmesi zor istekleriyle Kezban'a zulmeder.

➤ **Erkekler**

Gümüş Dede: Çocuklar Cenneti hikâyesinde açılmaması gereken sandığı Doğan'a emanet eden kişidir. Doğan ondan bahsederken "güler yüzlü, zeki simalı bir adamdı. Arkasında pek tuhaf bir mantosu vardı. Öyle manto hiç kimsede görmedim. Başında kuş tüylü bir fes var kanatlı gibi" cümlelerini kullanır. Gümüş Dede hikâye boyunca bir daha karşımıza çıkmaz.

Oduncu: Oduncunun Kızı hikâyesinde kızına bakamadığı için bir meleğe teslim eden fakir adamdır.

Kambur: Kambur Kambur Üstüne hikâyesindeki hasis kamburdur. Yazar kamburun hasisliğinden bahsederken "Hasis insanların gözü açtır, ne kadar zengin olsalar kanaat etmezler, daha isterler" demiştir. Aç gözlü ve hasetliğinden elindekilerden de olur.

Aksak: Kamburun yol arkadaşıdır. Onun tam tersi bir mizaca sahiptir. Elindekiyle yetinmeyi bilir ve arkadaşı zor duruma düştüğünde elindekileri paylaşmaktan çekinmez.

Cüce Terzi: Kurnaz, zeki ve kötü kalpli bir cücedir. Hükümdarın kızını alabilmek için çıktığı yolda hayvanlara kötülükler yapar. Hikâyenin sonunda kızın iyiliğiyle sonradan iyi biri olduğu söylenir.

Karınca Hasan: Saadet Sarayı hikâyesinde karınca gibi çalışkan olan adamdır. Peri kızının dediği saatte saraya varabilmek için durmadan yürür. Arkadaşının ümitsizliğine rağmen hiç pes etmez.

Kaygısız Bekir: Arkadaşının tersi, tembel ve üşengeç bir adamdır. Yol boyu oyalanır. Kolay yoldan amacına ulaşma peşinde olduğu için saraya da yetişemez.

Sabır: İntizar Çöllerinde hikâyesinde Emel şehrine tuz götüren adamdır. Devesi yürüyemez olunca çölde yalnız başına kalır. Zaman zaman ümitsizliğe düşse de Hoca Amir'in dediklerini sabırla yerine getirir ve sabrının mükafatını alır.

Hoca Amir: Çöldeki gül bahçesinde inzivaya çekilen taşı toprağı cevher yapan bir simyagerdir. Şöhreti en uzak yerlerde bilinir herkes onu görmek ister. Hoca Amir insanların kalbinde olanı gazete okur gibi okur. Sabır'ı yıllarca eğitir ve sonunda ona Emel şehrinin altın kapısını açacak gül yağı çıkarmayı öğretir. Hoca Amir'in şu sözleri Sabır'ın kılavuzu olur: "Hayatın her türlü dikenlerinden ve açlıklarından -eğer istersen- saadet-i ebediyeye yolları bulabilirsin".

Akça Sofu: Aynı adlı hikâyenin kahramanıdır. Dağda bir mağarada yaşar, ömrünü ibadetle ve köylülere vaazla geçirir. Meraklıdır, en merak ettiği konu da Allah katında ibadetleriyle derecesinin ne olduğudur.

Adaletli Balaban: Kömürcü Çocuğu hikâyesindeki Amare kentinin iyi kalpli ve adaletli hükümdarıdır.

Kral: Amare kentini almak isteyen Zana'nın hükümdarıdır. Kötü kalplidir ve Amare'yi ele geçirmek için planlar yapar.

Kömürcü: Ormanda zevci ve oğluluyla yaşayan bir adamdır. Cesur ve iyi yüreklidir, oğlunu da öyle yetiştirmiştir.

Dündar: İnci Denizi hikâyesinde Turan'da yaşayan çalışkan bir çocuktur. Annesi babası ve hocası Dündar'la iftihar ederler. Cesur ve korkusuz bir delikanlıdır. Leyla'nın annesinin çıkardığı tüm zorluklara rağmen pes etmez.

Adam: Tılsımlı Dağarcık hikâyesindeki tembel ve pısrık adamdır. Eve yemek getiremediği günler karısından dayak yer. Fakat çok iyi kalpli biri olduğu için hayatını kurtardığı bir turna tarafından ödüllendirilir.

Kara Veli: Uğursuz hikâyesindeki iki ortak değirmenciden biridir. Çok kızgın bir adamdır. "Havaya kızar, çaya kızar, karısına kızar, ortağına kızardı. Kendinin dünyanın en bahtsız adamı bulurdu." Sabahtan akşama kadar homurdanıp duran bir adamdır.

Güleryüz: Kara Veli'nin ortağıdır. Kara Veli'nin tam tersine Güleryüz'ü herkes sever. İyi kalpli ve yardımsever bir adamdır.

Değirmenci Çırağı: Yıllarca bir değirmende çalıştıktan sonra yeni maceralar yaşamak isteyen bir çıraktır. Ustasının uyarılarını dinlemez ve yola çıkar. Yola

çıkıldığı gibi de bir haydut tarafından esir edilir. Kurnazlığı sayesinde hayduttan kurtulmayı başarır ve değirmene geri döner.

Kadınlar:

Kız: On Periler hikâyesinde ailesi tarafından hiçbir iş gösterilmeden büyütülmüş bir genç kızdır. Sabahtan akşama kadar tek işi gülüp oynamaktır fakat çok temiz kalpli ve güzeldir. Evlenip kocasının evine gittiği zaman da beceriksizliğinden hiçbir iş göremez.

Anne 1: Karanti Üzümlü hikâyesinde çocuğuna hikâyeler anlatan annedir. Kişisel özelliklerinden bahsedilmez fakat seyrettikleri Karanti Üzümlü'nün dilinden mevsimlerin geçişinin anlatır.

Anne 2: Anadan Zeyrek hikâyesindeki annedir. İran'da yaşayan kadın başkalarının çocuklarının aklını hiç beğenmez. Kendi çocuğunun eğitimine de önem vermez. Çocuğunun yaptığı akılsızlıklara sabırla katlanmak zorunda kalır.

İki Dul Kadın: Akça Sofu hikâyesinde yıllarca birbirlerini hiç üzmeden yaşayan eltilerdir. İkisi de çok iyi kalpli ve yardımseverdir. Yıllarca böyle yaşadıkları için Akça Sofu'nun elli yıllık ibadetine denk bir sevap kazanmışlardır.

Leyla: İnci Denizi hikâyesinde Dünder'in rüyasında gördüğü dünya güzeli kızdır. Annesinden rüya yormayı öğrenmiştir ve Dünder'a yardım eder.

Leyla'nın Annesi: Sihirci, büyücü ve rüya yorucu bir kadındır. Kızını zengin bir adama verebilmek için Dünder'a çeşitli tuzaklar kurar, zor isteklerde bulunur.

Anne 3: On İki Aylar hikâyesindeki Kezban ve Nazlı'nın annesidir. Kezban'ın iyiliğine rağmen annesi de Nazlı gibi kötü kalplidir.

Kocakarı 1: Tilkinin Kuyruğu Neden Beyaz? Hikâyesindeki yalnız ihtiyardır. Birçok koyunu, ineği ve tavuğu vardır. Gün geçtikçe ihtiyarladığından hayvanlarına bakamaz ve bir bekçi aramaya çıkar.

Kocakarı 2: Tılsımlı Dağarcık'taki çalışkan kadındır. Kocasını çalışmadığı için ona çok kızar hatta eve yemek getiremediği günler süpürge sapıyla onu döver.

Diğer Figürler:

Ümit: Çocuklar Cenneti hikâyesinde bela sandığının içinden çıkar. Göz yaşları ve tebessümlerden yaratılmıştır. Geçtiği yerlerde nurdan bir çizgi bırakır. Kanatları gökkuşağı gibidir. İki çocuğun acılarını dindirir. Belaların insanlarda açtığı yaraları saracağını söyler.

Melek Anne: Oduncunun Kızı hikâyesinde ormanda oduncunun karşısına çıkan melektir. Yeşiller içinde, nur yüzlü bir kadındır. Dürüstlüğe çok önem verir.

Çakal: Çakal ile Timsah hikâyesinin çakalıdır. Nehir kıyısında yengeç avlamayı çok sever. Çok akıllı ve kurnaz bir hayvandır.

Timsah: Yaşlı bir timsahtır. Çakalı avlamak, ondan intikamını almak için elinden geleni yapar. Fakat çakalın aklına yenik düşer.

Nur Yüzlü Dede: On Periler hikâyesinde kıza yardım etmek için ona on tane peri veren ihtiyardır. Kız dua ettiği bir anda belirir.

Kır At, Tilki, Tonbay: Cüce Terzi'nin yolda karşısına çıkan kötülük ettiği hayvanlardır.

Peri Kızı: Karınca Hasan ve Kaygısız Bekir'i Saadet Sarayı'na davet eden peri kızıdır. İsmi Saadet'tir. Altın renkli bir kelebek gibi uçar. Başında elmas tacı ve tüllere bürünmüş görüntüsüyle çok güzeldir.

Bulut: Bulut hikâyesinin yardımsever ve fedakâr bulutudur. Tarlalarda çalışan sıcaktan bunalmış insanlara, susuzluktan kırılmış hayvanlara ve bitkilere yardım edebilmek için yağmur olmaya karar verir.

Fare: Farenin Başına Gelenler hikâyesinde kendisine ait olmayan bir fındığı alan faredir. Tarlalarda yalnız başına yaşar. Fındığını çalmak istediği için onu köle eden cüce adamın her işini yapmak zorunda kalır. Kölelikten kurtulduğunda da bir daha kimsenin bir şeyini almamaya yemin eder.

Cüce Adam: Kırmızı tenli, kırmızı mintanlı, kırmızı pabuçlu bir cücedir. Bir ağacın kökünde yaşar. Fareyi tuzağa düşürür ve kölesi yapar.

Akça: Kömürcü Çocuğu'nun yanından ayırmadığı köpeğidir. Çok akıllı ve sahibine düşkündür. Babasını bulmasında çocuğa yardım etmiştir.

On İki Aylar: Hikâyede her ayı temsil eden dedeler ormanda bir ateş başında otururken yanlarına gelen Kezban'a yardım eder. Şöyle anlatılırlar: “Tepeye yaklaşınca on iki ihtiyar adam gördü. Hepsi uzun ve ak sakallı idi. Bu ihtiyarların üçü yeşiller giyinmiş. Üçü sarı, üçü esmer, üçü beyaz giyinmiş. Bunlar on iki aylar idi. Üçü bahar, üçü yaz, üçü son bahar, üçü kış idi.” Kış ortası çilek ve menekşe isteyen Narlı için Mayıs Dede asasıyla mevsimi değiştirir. Elma için Eylül Dede yardım eder. Kanunusani Dede, Kanunuevvel Dede, Şubat Dede ve diğerleri Nazlı'nın kabalığından hiç hoşlanmaz ve onu cezalandırırlar.

Ayı ve Canavar: Tilkinin Kuyruğu Neden Beyaz? Hikâyesinde kocakarının hayvanlarına bekçilik etmek isterler. Sesleri güzel olmadığı için bekçi olamazlar.

Tilki: Kocakarının hayvanlara bekçi olarak seçtiği tilki arada hayvanları yemeye başlar. Kocakarı anlamasın diye de türlü yalanlar uydurur. Kurnaz ve yalancı bir hayvandır.

Devler: Ateş hikâyesinde yeryüzünde ateşe sahip olan üç devdir. Bir dağ başında yaşayan bu üç dev insanları hiç sevmezler. İnsanlar ateşe ulaşmaya çalıştığında devler ateşlerini vermek istemezler.

Canavar, Kurbağa, Gelincik, Kınalı Kuş, Ayı, Ceylan: İnsanlar ateşe ulaşabilsin diye onlara yardım eden iyi kalpli hayvanlardır.

Turnaların Şahı: Tılsımlı Dağarcık hikâyesinde adama onu azat ettiği için tılsımlı bir dağarcık hediye eden sihirli turnadır. Adam turna dile gelince onu kesmeye kıyamaz ve azat eder.

Araplar: Tılsımlı dağarcığın içindeki iki Arap “Açıl dağarcığım açıl” dendiğinde çıkarlar ve muhteşem bir sofraya kururlar. “Toplan dağarcığım toplan” dendiğinde ise göz açıp kapanana kadar sofrayı kaldırırlar. İkinci dağarcıkta ise eli kamçılı iki Arap vardır ve çıktıklarında karşlarına çıkan ilk kişiyi döverler.

Hikâyelerin Çocuk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi

Kişiler:

Balaban hikâyelerinde insanları, hayvanları ve birtakım olağanüstü varlıkları kahraman olarak ele almıştır. İntizar Çöllerinde, Anadan Zeyrek, Akça Sofu, Kömürcü Çocuğu, Değirmenci Çocuğu hikâyeler insan hikâyeleriyken Çocuklar

Cenneti, Oduncunun Kızı, Kambur Kambur Üstüne, On Periler, Saadet Sarayı, İnci Denizi, On İki Aylar, Tılsımlı Dağarcık, Uğursuz gibi hikâyelerinde insanlarla olağanüstü varlıklar (cin, peri, ak sakallı dede, melek, cüce, deve) bir arada yer alır. Çakal ile Timsah ve Farenin Başına Gelenler gibi fabl tarzında kaleme aldığı öyküleri de vardır.

Oğuzkan (2000), çocuk yayınlarında çok sayıda kahraman olmaması gerektiğini kahraman sayısının azlığının hikâyeyi daha anlaşılır hale getireceğini savunur. Bu bağlamda Mustafa Rahmi Balaban, hikâyelerinde kişileri oldukça sınırlı tutmuştur. Olayların sayısına göre kişileri arttırırken hikâyeler çoğunlukla iki ya da üç kişiyle sınırlandırılmıştır. Yalçın ve Aytaş (2017) da bu konuda benzer görüşlerini şu ifadelerle anlatmıştır: “Çocuk kitaplarında gereğinden fazla kahraman bulunmamalı, diğer kahramanlar bir ana kahraman çevresinde açık tanımlarla ilgilendirilerek anlatılmalıdır” (Yalçın ve Aytaş, 2017).

Balaban hikâyelerinde çocuk kahramanlara da yer vermiştir. Çocuklar Cenneti hikâyesi bir çocuk ütopyasıdır. Sadece çocukların yaşadığı bir dünya hayali kurulmakta ve bu dünyada hiçbir kötülüğün olmadığı anlatılmaktadır. Oğuzkan (2000), çocuk kahramanlarla ilgili “Çocuklar kendi yaşlarındaki kimselerin başlarından geçenleri dinlemekten ve okumaktan zevk alırlar” derken kahramanları çocuk olan eserlerin çocuklar tarafından daha kolay benimsendiğini belirtmiştir. Mustafa Rahmi Balaban’ın kitabına “Çocuklar Cenneti” ismini vermesi ve ilk hikâye olarak da kahramanı çocuklar olan bu hikâyeyi seçmesi son derece yerinde bir tercihtir.

Balaban’ın hayvan hikâyeleri masal motifleri taşımaktadır. Hayvanlardan bahsederken onların özelliklerini de göz ardı etmemiştir. Diğer yandan Yalçın ve Aytaş’ın (2017) belirttiği gibi “hayvan hikâyelerindeki kahramanları bile bizim çevremizden kimseler gibi” anlatmayı başarmıştır. Hayvan hikâyeleri çoğunlukla tipleştirme üzerine kurulu olduğundan tilki kurnazlığıyla, çakal aklıyla, fare açlığıyla karşımıza çıkar.

Mustafa Rahmi Balaban’ın hikâyelerindeki kahramanlar genellikle iyi kalpli kimselerdir. Bazı hikâyelerinde iyi ve kötü kahramanı bir arada verir fakat kazanan her zaman iyi taraf olur. Yalnızca Cüce Terzi hikâyesi buna istisna oluşturur, o da

amacına ulaştıktan sonra iyiliğe döner. Olağanüstü varlıkların bir kısmı iyi bir kısmı kötüdür. Kötü olanlar çocukların korkutmayacak şekilde betimlenmiştir. Hikâyelerinin bir kısmında sembolik bir anlatıma başvurmuş, kahramanlarına; Ümit, Saadet, Sabır, Emel gibi isimler vermiştir.

Olay Örgüsü:

Balaban'ın hikâyelerinin olay örgüleri basit ve sadedir. Çocukların anlayabileceği yalınlıkta yazılan hikâyelerde gereksiz ayrıntılara girilmemiştir. Çocuklar Cenneti'ndeki dünya anlatılırken sık sık tekrara düşülmüş olsa da bu, akışı bozmamaktadır. Balaban merak duygusunu taze tutmak için okurlara “ne vardı acaba?”, “Siz ne dersiniz çocuklar?”, “Sandık ile yalnız kalmış olsanız, içinde ne olacağını görmeyi siz de istemez misiniz?” gibi sorular yöneltmiştir. Çocukları hikâyenin akışına katabilmek için “Sandığın sebep olduğu şeylerden şimdi yalnız Zeliha'ya değil aynı zamanda Doğan'a da yazıklar olsun sana diyoruz”, “Sevgili çocuklar, bu sandığın içinde ne vardı. Şimdi size söyleyeyim” gibi cümlelerle onlara seslenmiştir. Çocuklar Cenneti Balaban'ın en uzun hikâyelerinden biri olmasına rağmen en akıcılarından da biridir.

Oduncunun Kızı, masal motifleri taşımaktadır. Olay örgüsü genel olarak çocuklara uygundur. Hikâyede oduncu kızının çocuklarının bir bir kaybolması üzerine kendisinin çocuklarını yediğinin sanılması okur çocuklara uygun olmayan bir ayrıntıdır. Oduncu kızının yaşadığı tüm felaketlere rağmen canını kaybetmesi söz konusu oluncaya kadar yalan söylemekte ısrar etmesinin nedeninin açıklanmaması hikâyede bir boşluk olarak kalmıştır.

Kambur Kambur Üstüne hikâyesi olay örgüsü açısından çocuklara uygun niteliktedir. Masal geçişlerinin kullanılması hikâyeyi daha akıcı hale getirmiştir. Kambur ve Aksak'ın karşılaştıkları eğlencenin kime ait olduğunun belirtilmemesi hikâyenin sonunda cevaplanmayan bir soru olarak kalır.

Çakal ile Timsah, Farenin Başına Gelenler ve Tilkinin Kuyruğu Neden Beyaz? hikâyeleri fabl tarzında kaleme alındığından olay örgüleri basittir. On Periler, İnci Denizi, On İki Aylar, Tılsımlı Dağarcık öyküleri de peri masalı motifleriyle işlendiği için basit bir olay örgüsüne sahiptirler. Bu hikâyelerin hemen hepsinde

kahramanların hayatına birtakım olağanüstü kişiler girer ve ihtiyacı olan şeyi kahramana verirler.

Cüce Terzi öyküsü kahramanı kötü olan tek öyküdür. Hikâyenin sonuna kadar kötülük yapıp sonunda başarıya ulaşması çocuk okuyucunun kafasında soru işareti bırakabilir.

Saadet Sarayı ve İntizar Çöllerinde hikâyeleri sembolik hikâyeler olduğu için diğerlerine göre daha soyutturlar. Hitap ettikleri yaş grubu diğerlerine göre biraz daha yüksek kabul edilebilir. Akça Sofu da konusu itibariyle bu hikâyelerdendir. Bu hikâyeler peri masalı ya da fabl türünde olanlara nazaran daha uzun ve daha çok katmanlı bir olay örgüsüne sahiptirler.

Bulut ve Karanti Üzümü hikâyesi bir varlığın hislerini anlatmaları bakımından diğerlerinden ayrılırlar. Olaydan çok duygulara yöneldikleri için akışları daha basittir.

Kömürcü Çocuğu ve Ateş bir kahramanlık hikâyesidir. Kömürcü Çocuğu hikâyesinde kahraman bir çocukken Ateş hikâyesinde ise hayvanlardır. Olay örgüleri tek bir düzlemde ilerler ve çocuğa soru işareti bırakmaz.

Uğursuz ve Değirmenci Çırağı da akışı hızlı tamamen olaya dayalı, basit hikâyelerdendir.

Davranışlar

Çocuk edebiyatı eserlerinde genellikle şu temalar üzerinde durulur: Aile, ulus, yurt, doğa ve yaşama sevgisi, başkalarına karşı nazik, saygılı ve dürüst olma, cesurluğun ve kahramanlığın önemi, gelenek ve göreneklere karşı bağlılık ve duyarlılık vb. Mustafa Rahmi Balaban da hikâyelerinde çocuklara bu değerleri benimsetmek ve bazı davranışları kazandırmak amaçlamıştır.

Çocuklar Cenneti hikâyesinde ütöpik bir dünyadan bahsedilir. Çocukların sadece oyun oynayarak hayatlarını geçirdikleri bir yerdir bu dünya. Bu güzelliğin bozulmasına ise bir çocuğun inadı ve gereksiz merakı sebep olmuştur. Hikâye, verilen emanete ne olursa olsun hıyanet edilmemesi gerektiğini ve fazla merakın sonucunun iyi olmayacağını anlatır. Zeliha ve Doğan'a asla açmamaları tembihlenerek verilen sandığı açmaları sonucu kötülükler tüm dünyaya yayılır ve

çocuklar mutsuz olmaya başlar. Burada sandığın açılmasına sebep olan Zeliha kadar ona engel olmayan Doğan da suçlu görülmüştür. Kötülüğü yapan kadar durdurmamanın da suçlu olduğu çocuklara belirtilir. Tüm kötülüklerle beraber sandıktan “Ümit”in de çıkması çocuklara yaşanan belalar ne kadar fazla olursa olsun ümidimizi asla kaybetmememiz gerektiği mesajını verir.

Oduncunun Kızı hikâyesinde dürüstlüğün önemi, söz dinlememenin ve yalan söylemenin insanın başına neler getireceği anlatılır. Melek Anne'nin sözünü dinlemeyen ve yalanında ısrar eden kız göklere yakışmadığı için gönderilir. Her yalan söylediğinde başına bir felaket gelir. Hikâyenin sonunda pişman olup hatasını kabul ettiğinde affedilir ve kaybettiklerine kavuşur.

Kambur Kambur Üstüne hikâyesinde kambur adam elinde olanla yetinmez ve daha fazlasının peşine düşer. Bunun sonucunda hem elindekinden olur hem de önceki halinden daha beter bir hale gelir. Hikâye çocuklara aç gözlü ve hasis olmanın zararlarını kambur ve aksak iki arkadaşı üzerinden anlatır. Kanaatkâr olmanın insana kazandırdıkları da Aksak üzerinden verilmiştir.

Çakal ile Timsah hikâyesinde bir türlü avlayamadığı çakal yüzünden gözünü intikam hırsı bürümüş bir timsahın felakete uğraması anlatılmıştır. Çocuklara kin tutmanın kötülüğü ve intikam duygusunun zararları acı bir şekilde gösterilmiştir.

On Periler hikâyesinde ailesi tarafında hiç iş öğretilmeden büyümüş bir kızın evlendiğinde yaşadığı zorluk anlatılır. Ailelerin el bebek gül bebek büyüttüğü çocukların ilerde yaşayabileceği zorlukları ele alır. Kıza ak sakallı bir dedenin yardım etmesi iyi kalpliliği ve duaları sonucu olmuştur.

Cüce Terzi hikâyesinde terzi çok kötü kalplidir ve canlılara hiç merhamet etmez. Buna rağmen başarılı olup hükümdarın kızını alır. Hikâyenin sonunda ise hükümdar kızının güzel ahlakı sayesinde iyi huylu biri haline geldiği anlatılır.

Saadet Sarayı, mutluluğa ulaşmanın yolunun sembolik bir şekilde anlatıldığı bir hikâyedir. Kahramanların isimleri de buna uygun olarak tercih edilmiştir. Hikâyenin sonunda devamlı kaytaran Kaygısız Bekir'in saraya ulaşamaması yorulmadan mutluluğa erişilemeyeceği mesajını verir. Karınca Hasan hedefine ulaşmak için durmadan dinlenmeden yol alır ve saraya ulaşır. Ümidini kaybetmeden çalışmaya devam edildiği takdirde mutluluğa ulaşmak zor değildir.

İntizar ölllerinde de benzer bir anlatıma sahiptir. Hayatın tüm zorluklarından bir ders çıkarılacağını anlatır. Çocuklara iyi olmak istedikleri işlerde sabırla çalışmaları gerektiği, karşılaşılan güçlüklerde pes edilmezse başarılı olunacağı Sabır üzerinden anlatılır.

Bulut hikâyesinde fedakârlık kavramı öne çıkar. Diğer eserlerinde de sık sık ferdin toplum için kendini feda etmesi gerektiğini vurgulayan Balaban, bir bulutun diğer canlılar için yağmura dönüşerek yok olmasını anlatır.

Karanti Üzümlü çocukların doğayla kurdukları bağı güçlendirecek bir hikâyedir. Bir ağacın meyvelerini toplayan çocuklara sevgisi hikâyedeki çocuğun annesi tarafından anlatılır.

Farenin Başına Gelenler hikâyesi sahibi ortalarda olmasa bile kendine ait olmayan bir malı almanın kötü bir davranış olduğunu vurgular. Fare kendisine ait olmayan bir fındığın peşine düştüğü için köle edilir ve bir daha kimsenin malını almayı aklından bile geçirmez.

Anadan Zeyrek hikâyesinde kendini beğenmenin ve kibrin kötülüğünü, eğitim ve aile terbiyesinin bir çocuk için ne kadar önemli olduğunu anlatır.

Akça Sofu da Allah katında hangi davranışın daha değerli olduğunu sadece ibadetin yetmediğini anlatan bir hikâyedir. Hikâyedeki Sofu eşit olduğu insanların dış görünüşlerine aldanarak başta onları küçümser. Yazar burada önyargının kötü bir şey olduğu mesajını çocuklara verir.

Kömürcü Çocuğu bir kahramanlık hikâyesidir. Vurgulanan ana düşünce ise vatan sevgisidir. Olur da bir çocuk vatani için bir şeyler yapmak zorunda kalırsa cesur olmalıdır.

İnci Denizi sevdiği kızı alabilmek için pes etmeden tüm zorluklara göğüs geren Dünder'in hikâyesidir. Dünder akıllı, cesur ve gözü pek bir çocuktur. Hikâyede annesini babasını ve hocasını her zaman dinler. Bunlar sayesinde de başarılı olur.

On İki Aylar hikâyesi iyi kalpli olmanın mükafatlarını anlatırken aynı zamanda kötülüğün de sonuçlarını veren bir hikâyedir. Kezban On İki Aylar tarafından mükafatlandırılırken ona zulmeden Nazlı ve annesi dağda bir başlarına kaybolurlar.

Tilkinin Kuyruğu Neden Beyaz? tilkilerin kuyruğundaki beyazlığın sebebinin bir hikâyeye dayandırır. Tavuklarını yediği ihtiyar kadından kaçan bir tilkinin süt kabını yere devirmesiyle kuyruğu boyanır ve bir daha çıkmaz. Masal motifleri ile yazılan hikâyenin sonunda o günden sonra tilkilerin kuyruğunun bir kısmının beyaz kaldığı söylenir.

Ateş hikâyesi insanların hayvanlara neden minnettar olduğunu anlatan bir hikâyedir. Eski zamanlarda sadece devlerde bulunan ateşi insanlara getirerek onları kurtaran hayvanların kahramanlığı anlatılır. Hayvan sevgisini çocuklara aşılacak bir hikâyedir.

Tılsımlı Dağarcık iyi kalpliliğin ve merhametin her zaman ödüllendirileceği mesajını verir.

Uğursuz hikâyesi de On İki Aylar hikâyesi gibi birbirine zıt iki karakter üzerinden iyiliğin ve kötülüğün sonuçlarını gösterir. İyiler mükafatlandırılırken kötüler de cezalandırılır.

Değirmenci Çırağı da Kambur Kambur Üstüne hikâyesi gibi elindekiyle yetinmenin ve şükretmenin güzelliği hakkındadır. Büyük sözü dinlemenin önemi de çırağın başına gelen felaketlerle anlatılmıştır.

Uyarlama Hikâyelerinde Konu

Grimm masallarından uyarlama olan “Yedi Oğlaklar hikâyesinde uzaklara yiyecek aramaya giden bir yaban keçisinin yavrularını kurda kaptırması anlatılır. “Serseriler” ise Grimm masallarından uyarlamadır. Bir horoz ve tavuğun yanına ördek, toplu iğne ve dikiş iğnesini de alarak gittikleri bir hanı karıştırmalarını anlatır. Bir Malkoç Masalı olduğu belirtilen “Küçük Öksüz” hikâyesinde yedi erkek kardeşi olan zayıf ve çelimsiz bir çocuğun ailesinin ölümü üzerine abileri tarafından dışlanmasını anlatır. Güçlü ve gürbüz biri olabilmek için Malkoç Mabudu’na yola çıkar. Binbir Gece masallarından “Ali Baba ve Kırk Harami”de fakir bir oduncu olan Ali Baba’nın haramilerin hazinesini bulması ve bunun başına açtığı belalardan kurtulması anlatılır. Uyuyan Güzel hikâyesine benzeyen “Şafak Sultan” hikâyesinin konusu kötü kalpli bir peri tarafından büyülenen Şafak Sultan’ın iyi yürekli bir şehzade tarafından kurtarılmasıdır. Dünya masallarından Kurabiye Adam’ın farklı bir versiyonu olan “Simit Bey”in konusu çocukları olmayan ihtiyar bir çiftin şeker ve

meyvelerden bir bebek yaparak çocuk sahibi olmaya çalışması ve Simit Bey'in başına gelenlerdir. "Kahveci Güzeli" hikâyesinde kendi memleketinde iş bulamayıp yola düşen, temiz kalbi sayesinde kısa zamanda çok fazla kazanç sağlayan bir çocuktan bahsedilir. "Kabahat Kimde?" hikâyesinde su samuru, ala geyik, karga, kertenkele, kaplumbağa ve balığın birbirlerinden şikayetçi olup Süleyman Peygambere gitmeleri anlatılır. Milli masallarımızdan kabul edilen "Helvacı Güzeli"nde bir müezzinin onunla evlenmeyi kabul etmediği için iftira attığı Helvacı Güzeli'nin başına gelenler anlatılır. Konu olarak Küçük Gülnaz'ın Hikâyesi adlı çocuk hikâyesi ile aynı konuya sahip "Balıkçı"da fakir bir balıkçının, kısmetini ararken bulduğu küpün içinden çıkan ifritten kurtulmaya çalışması anlatılır. Grimm masallarından "Kunduracı ile İki Peri" de fakir bir kunduracıya yardım eden iki perinin hikâyesidir. Cüceyi Kim Vurdu? olarak da bilinen "Kamburun Cesedi hikâyesinde kaza sonucu ölen bir kamburun birçok insanı suçlu kılması anlatılır. "Brahman'la Kaplan" hikâyesinde kendisini kurtaran brahmanı öldürmeye kalkan bir kaplandan bahsedilir. Beş kişiye sorduktan sonra bunu gerçekleştirmek üzere anlaşılır. "Kaplan ile İki Çakal" ormanda hükümdarlık yapan bir kaplanın sırasıyla bütün hayvanları yemesi üzerine sırası gelen çakalların kurtulma hikâyesidir. "Yarım Horoz" hikâyesinin konusu sadece yarısı olan asi bir horozun Tahran'a gitmeye karar vermesi ve yolda yardım isteyen herkesi geri çevirmesi sonucu başına gelenlerdir. "Topal Piliç" hikâyesinde ise derebeyine borç veren bir pilicinin borcunu almaya giderken yolda herkese yardım etmesi ve bunun mükafatını alması anlatılır. Ömer Seyfettin'e ait olan "İhtiyarlıkta mı? Gençlikte mi?" hikâyesi Hasan Bey'in başına gelecek felaketin ne zaman geleceğini seçmek zorunda kalmasını ve bunun sonucunda yaşadığı belaları anlatır.

Bir Dede Korkut hikâyesi olan "Tepe Göz ile Arslan Basat" ta Aruz'un çobanının yanlışı sonucu dünyaya gelen Tepe Göz'ün Oğuzlar'ın başına dert olması anlatılır. Hikâyenin konusu Aruz'un oğlu Basat ile Tepe Göz'ün mücadelesidir. Dünya masallarından "Kırmızı Sakal" Alman Kralı Frederick ve askerlerinin ıssız bir dağda asırlardır uyuduğunu ve sadece savaş zamanlarında uyandıklarını anlatan bir hikâyedir. Grimm masallarından "Mavi Işık" sakatlandığı için kral tarafından kovulan bir askerin intikamını almasını anlatır. Yine Grimm masallarından olan "Bir Göz, İki Göz, Üç Göz" annesi ve kardeşlerinden farklı olduğu için zulüm gören İki Göz'ün hayatının nasıl değiştiğini anlatır. "Avcı Doğan" hikâyesinde iyi huylu ama

tembel bir adam olan Doğan'ın dağda karşılaştığı cüceye yardım etmesinden sonra başına gelenler anlatılır. Grimm masallarının Keloğlan versiyonu olan “Dans İskarpinleri” Çin padişahının kızlarının devamlı eskiyen pabuçlarının sırrını öğrenmek için Keloğlan'ın gönüllü olması ve sırrı çözme hikâyesidir. “Düzme Bahadır” terzinin bir vuruşta yedi sinek öldürdükten sonra havaya girerek üzerine giydiği “bir vuruşta yedi can” yazan bir palaskayla yaşadığı maceralar anlatılır. Grimm masallarından Oduncunun Üç Kızı'ndan uyarlanan “Dağ Başında Bir Kulübe” hikâyesinin konusu bir oduncunun üç kızının, ormanda çalışan babalarına yemek götürmeye giderken yaşadığı ilginç olaylardır. “İki Kardeş” hikâyesi “Ali Baba ve Kırk Harami” hikâyesiyle aynı konuyu ele alır, daha kısa bir versiyonu olarak kabul edilebilir. Yine Dede Korkut hikâyelerinden olan “Dirse Han ile Boğaç Han”da çocuğu olmadığı için Bayındır Han tarafından aşağılanan Dirse Han'ın sonradan sahip olduğu oğlunun kahramanlıkları anlatılır. “Salur Bey”de ise bütün Oğuz beylerini alıp ava çıkan Salur Bey'in yağmalanan memleketini ve esir düşen ailesini kurtarması anlatılır.

Hikâyelerde Kişiler

Çocuklar:

Küçük Öksüz: Aynı adlı hikâyenin kahramanıdır. Zayıf ve güçsüz bir çocuktur, böyle olduğu için abileri tarafından dışlanır. Çirkin ve fakir olduğunu düşünür. Daha güzel ve güçlü olabilmek için çıktığı yolda ona tavsiyeler veren ihtiyarın sözünden çıkmaz ve amacına ulaşır.

Kahveci Güzeli: Öksüz ve güzel bir çocuktur. Para almadan çalışmayı kabul edecek kadar çalışkan ve iyi yüreklidir. Gittiği yere bereket götürür. Büyüyüp kendi kahvesini açınca bütün zenginler ona kızını vermek ister. İnsanların kalbini okuma gibi bir özelliği vardır, gönlü kendisinde olmayan bir kızı almak istemez. En son bir çobanın kızını almasına şaşırarak zenginlere: “Kızlarınızı kalplerinin bağlandığı kişilere verin...” der.

Turgut ve Korkut: “İhtiyarlıkta mı? Gençlikte mi?” hikâyesindeki Hasan Bey'in ikiz oğullarıdır. Hikâyede şöyle tanıtılırlar: “Herkes onları peri yavruları sanardı. O kadar güzeldiler ki birbirine farksız benzeyen iri siyah gözlerini görmek için bir ay uzaklıktaki oymaklardan kadınlar geliyorlar. Uluç Begüm'ü tebrik

ediyorlardı.” Anneleri kaçırıldıktan sonra Korkut’u bir ayı kapar, Turgut ise derenin suyunda boğulmaktan bir değirmenin çarkına takılarak kurtulur. On yıl ayrı kaldıktan sonra birbirlerini bulurlar. İkisi de anadan doğma şairdir. Hem yakışıklı hem de cesurlardır annelerini kurtarmak için ellerinden geleni yaparlar.

Basat: Oğuz Türkleri bir baskına uğradığında kaybolup ormanda bir aslan tarafından büyütüldükten sonra dönen Aruz Koca’nın oğludur. Başlangıçta uyum sağlayamaz ve aslan yatağına geri döner. Büyüyüp delikanlı olunca obasını Tepe Göz’ün zulmünden kurtarmak için her türlü kahramanlığı yapar. Kurnazlığı ve cesareti sayesinde Tepe Göz’ü yener ve obasına döner.

Boğaç Han: Dirse Han’ın oğludur. Cesur bir oğlandır, obanın en zapt edilmez boğası kaçtığında onu yakalamak için korkusuzca atılır ve Dede Korkut tarafından ismi verilir. Dirse Han’ın diğer yiğitleri oğlana haset eder ve tuzak kurarlar. Babasının tuzak kuranlar arasında olduğunu düşünse de onu kurtarmaktan geri durmaz.

Erkekler:

Zanahari: Küçük Öksüz hikâyesindeki Malkoç mabududur. İnsanlar bir isteği olduklarında ona giderler. Çok güçlü bir adamdır. Küçük Öksüz’ü gürbüz ve güçlü bir delikanlıya abilerini ise birer hayvana çevirir.

Abiler: Aynı hikâyede kardeşlerine zulmeden altı oğlandır. Babalarının ölümü üzerine zulümlerini arttırırlar. Kardeşlerini güzelleştiren Zanahari’ye onlar da giderler fakat kaba saba davranışları yüzünden birer hayvana dönüştürülürler.

Ali Baba: Fakir bir oduncudur. Dağa odun toplamaya gittiği bir gün haramilerin hazinesini bulur ve biraz alır. İyi kalpli ve akıllı bir adamdır.

Kasım: Ali Baba’nın kardeşidir. Zengin ve hasis bir adamdır. Ali Baba’nın hazine bulduğunu öğrenince katırlarını alır ve anlattığı yere gider. Aç gözlülüğü yüzünden mağaradan çıkana kadar tılsımlı sözcüğü unuttur ve haramiler tarafından öldürülür.

Haramiler: Yol kesip kervanların taşıdıkları değerli eşyaları çalan bir haydut grubudur. Çaldıkları değerli eşyaları tılsımlı sözcüklerle açılıp kapanan bir mağaraya

saklarlar. Ali Baba'nın mağarayı öğrenip hazinelerinden çaldığını öğrenince çok sinirlenip onu öldürme planı yaparlar fakat başarılı olamazlar.

Şehzade: Şafak Sultan hikâyesindeki iyi kalpli şehzadedir. Memleketinde isyan çıkınca öldürülmemek için kaçmış ve ormanda Şafak Sultan'la karşılaşmıştır. Çok iyi kalpli ve sabırlıdır.

Süleyman Nebi: Kabahat Kimde? Hikâyesinde kendi aralarında anlayamayan hayvanlar Süleyman peygambere başvururlar. Hayvanların dilinden anlayan Süleyman peygamber bir mahkeme kurar ve onları tek tek dinler.

Baba ve Oğlu: Helvacı Güzeli hikâyesindeki baba ve oğlu beraber hacca giderler. Baba müezzinin kızıyla ilgili söylediği yalan hemen inanır ve oğlunu kızını öldürmek için yollar. Oğlan merhametlidir ve olayı araştırıp yalan olduğunu anlayınca kardeşinin kaçmasına yardımcı olur. Babasına da kız kardeşinin kanlı bir gömleğini götürüp öldürdüğünü söyler.

Müezzin: Kendisine emanet edilen ailenin kızına göz koyar ve elde etmek için her yolu dener. Başaramayacağını anlayınca kıza iftira atar. Kötü kalpli ve büyücüdür.

Şehzade 2: Helvacı Güzeli'ni ormanda bulup âşık olan şehzadedir. Onunla evlenir ve çocukları olur. İyi kalpli ve merhametlidir. Kızın aile hasreti yaşadığını öğrenince onu ailesine gönderir.

Vezir: Şehzade'nin sultanın yanına koruma olarak gönderdiği adamdır. Helvacı Güzeli'nin namusuna göz diker. İki çocuğunu öldürür. Sıra onu öldürmeye geldiğinde kaçan sultanın aleyhinde şehzadeye yalanlar söyler. Müezzin gibi kötü kalpli bir adamdır.

Balıkçı: Ailesine tuttuğu balıklarla bakan bir fakirdir. Kısmetini her gün deniz kıyısında arar. İyi kalpli ve akıllı bir adamdır.

Kunduracı: Geçimini yaptığı kundurularla sağlayan ihtiyar bir adamdır. Yaptığı kundurular eski moda olduğundan satılmaz, çocuklarına yedirecek ekmeği bile bazen bulur. İyi kalbi sayesinde iki peri ona her gece yeni kundurular yapar.

Terzi: Kamburun Cesedi hikâyesinde kamburla eğleneyim derken ölümüne sebep olan kişidir. Hanımının da yardımıyla çocukları hasta olmuş gibi cesedi hekime götürüp suçu ona atarlar. Daha sonra kendi suçundan başkasının idam edileceğini öğrenince pişman olup suçunu itiraf eder.

Yahudi: Mahallenin hekimidir. Terzinin getirdiği cesede merdivenlerde takılır düşer ve onu kendisinin öldürdüğünü zannedip telaş eder. O da suçu komşusu kâtibe atmayı düşünür. Terzi gibi sonunda başkasının idamına sebep olacağını anlayınca suçunu itiraf eder.

Kâtip: Yahudi hekimin komşusudur. Mutfağın kapısındaki adamı gören kâtip hırsız zannederek kafasına taş atar. Kamburu kendisinin öldürdüğünü zanneder ve sokağın başına bırakıp kaçar. Sonunda o da suçunu itiraf eder.

Simsar: Sokağın orada daha önce şalını kaptıran bir simsar cesedi hırsız zannederek bir tekme vurur. O sırada karakol tarafından yakalanır ve mahkeme idamına hükmeder.

Brahman: Bir Hint hikâyesi olan Brahman'la Kaplan'ın kahramanıdır. Yazar Brahman'ı şöyle anlatır: “Brahman kime derler biliyor musunuz? Bunlar Hint'te olup bütün hayvanları bile kendilerine kardeş sayarlar, onlara hiç eza, cefa etmezler.” Kendisini öldürmek isteyen kaplanı beş kişiye sorduktan sonra öldürmeye ikna eder.

Hasan Bey: İhtiyarlıkta mı? Gençlikte mi? Hikâyesinin kahramanıdır. Daha yirmi beş yaşında malının mülkünün sınırlarını bilmeyen bir adamdır. Bir gün rüyasında başına büyük bir felaket geleceğini öğrenir ve gençlikte gelmesini tercih eder. Bundan sonraki on yıl boyunca hayatı hep felaketlerle dolar. Başına gelen her felaketi sabırla karşılar. Oğullarının ve karısının izini bile kaybeder. Fakat isyan etmez. Tüm bu felaketli yılların sonunda bir gün hepsi geçer. Eskisinden daha zengin ve mutlu günlerine karısı ve çocuklarıyla kavuşur.

Aruz Koca: Oğuzlar baskına uğradığında kaybolan Basat'ın babasıdır. Merhametlidir, Tepe Göz'ün korkunç görüntüsüne rağmen evine götürüp bakar. Oğlu ona “Ak sakallı aziz babam” diye hitap eder.

Sarı Çoban: Aruz Koca'nın çobanıdır. Oğuzlar içinde yaylaya ilk göçen odur. Peri kızlarını ürküterek Oğuzların başına Tepe Göz belasını açar.

Kırmızı Sakal: Alman Kralı Frederick olarak anlatılmıştır. O ve yanındaki askerler büyümlü bir uykuya dalmışlar. Yüz yılda bir uyanıp dünyada ne olup bittiğini takip ederler. Memleketleri büyük bir sıkıntıya düştüğünde uyanmak üzere tekrar uykuya dalarlar.

Delikanlı: Mavi Işık hikâyesindeki askerdir. Sakatlanınca memleketin padişahı tarafından artık işe yaramayacağı söylenerek kovulur. Akıllı bir askerdir, mavi ışık eline geçtiğinde padişahı intikam almak ister. Yakalandığında da zekâsı sayesinde kurtulur.

Avcı Doğan: Aynı adlı hikâyenin kahramanıdır. Tembel ama iyi kalpli bir adamdır. Herkese yardım eder, çocukların bozulan oyuncaklarını tamir eder. Kurt adında ona çok sadık bir köpeği vardır. Kurt'la beraber avlanmaya gider. Yine ava gittiği bir gün büyümlü bir uykuya dalar ve yirmi yıl sonra uyanır.

Keloğlan: Dans İskarpinleri hikâyesinde eli kolu sakat bir şekilde anlatılan delikanlıdır. Hiçbir iş yapamaz. Kızlarının sırrını öğrenene, kızlarından birini vereceğini vaat eden Çin padişahının huzuruna gider. Yolda rastladığı yaşlı kadının verdiği tavsiye ve görünmez yapan hırka sayesinde olayı çözer, kızı alır.

Düzme Bahadır: Böbürlenmeyi seven hayalperest bir terzidir. Bal kavanozuna üşüşen yedi sineği öldürdüğü için havaya girer ve dünyayı dolaşmaya çıkar. “Bir Vuruşta Yedi Can” yazdırdığı palaskasıyla devlere kafa tutar, akli sayesinde valinin kızını alır.

Oduncu: Dağ Başın Bir Kulübe hikâyesindeki oduncudur. Üç kızı ve karısıyla dağ başında yaşar. Düşüncesiz ve umursamaz bir adamdır. Kızları ormanda kaybolduğunda bile umursamaz.

Turan Beyi: Aynı hikâyedeki kötü bir büyüyle büyülenen beydir. Bu büyü yüzünden kendisi ihtiyar bir adama, köşkü kulübeye, üç sadık hizmetçisi de hayvana dönüştürülmüştür. Ne zamanki bir kız hem ona hem hayvanlara iyi davranırsa büyü bozulacaktır.

Bayındır Han: Oğuz Beylerini her yıl toplayıp onlara ziyafet veren beydir. Oğlu ve kızı olmayan beyleri Kara Otağ'a oturarak Dirse Han'ın kalbini kırar.

Dirse Han: Oğlu kızı olmayan beylerden biridir. İyİ bir adamdır, başlarına gelen kısmetsizlik için haremine zulmetmez, Allah'a yalvararak, iyilik yaparak dua eder ve bir erkek evladı olur. Oğlunun yaptığı kahramanlıktan sonra onu kıskanan yiğitlerinin kurduğu tuzağa inanır ve oğlunu öldürmek ister.

Salur Bey: Bayındır Han'ın güveysi olarak belirtilmiştir. Obası Gürcistan sınırındadır. Oğlu Uruz'a üç yüz yiğidine güvenerek obayı boş bırakma gafletinde bulunur. Obası baskına uğrar. Sabırlı, cesaretli ve akıllıdır. Obasını kurtarmak için elinden geleni yapar.

Kara Çoban: Salur Bey'in çobanıdır. Çok akıllı ve cesur bir adamdır. Düşman ona beylik teklif ettiğinde bile beyine ihanet etmez. Düşman ordusunun yarısıyla tek başına savaşır ve iki kardeşini şehit verir.

Şöklİ: Salur Bey'in düşmanıdır. Çok kötü kalpli ve aç gözlüdür. Sırf Salur Bey'e kötülük olsun diye oğlunu öldürüp etini oğlanın anasına yedirmeyi planlar.

Kadınlar:

Kasım'ın Eşi: Meraklı ve kurnaz bir kadındır. Ölçeğin dibindeki altını görüp Ali Baba'nın zengin olduğunu anlayınca kalbini haset kaplar.

Şafak Sultan: Kötü kalpli bir peri tarafından büyülenen peri padişahının kızıdır. Büyünün etkisiyle akşamdan sabaha kadar uyanık kalır, sabaktan akşama kadar uyur. Ay ile büyür, ay ile küçülür. Geceleri ormanda vakit geçirmeyi çok sever. Yaşadığı tüm olumsuzluklara rağmen iyi kalpli bir kızıdır.

Helvacı Güzeli: Abisi ve babası hacca gidince yalnız kalan masum bir kızıdır. Babasının ailesini emanet ettiği müezzin kızdaki yüz bulamayınca ona iftira atar. Abisi onu öldürmeye gelir fakat masum olduğunu anlayınca kaçmasını sağlar. Ormanda bir şehzade tarafından bulunur bu sefer de onun veziri tarafından iftiraya uğrar ve kaçır. Namusuna sahip olmak için iki çocuğunun da öldürülmesine göz yumar. Erkek kılığıyla helvacılık yapmaya başlar. Babasının, abisinin, müezzinin, kocasının ve kötü vezirinin olduğu bir mecliste başından geçenleri anlatır ve kurtulur.

Uluç Begüm: İhtiyarlıkta mı? Gençlikte mi? Hikâyesindeki Hasan Bey'in karısıdır. Dünyadaki en güzel kadınlardan biri olduğu söylenir. Durgun ile Korkut

adlarında çocuklarını doğurduğunda herkes onları peri yavrusu zanneder. Başlarına gelen tüm felaketlere sabırla göğüs germiş ve namusunu korumak için her şeyi göze almıştır.

Kocakarı: Mavi Işık hikâyesindeki ışığın sahibi kocakarıdır. Bir kuyuya düşen ışığı almak için askeri kullanmak ister fakat asker onun niyetini anlar. Işığın gücünü keşfeden asker onu mahkemeye çıkarır ve mirasına konar. Kötü kalpli ve işgüzar bir kadındır.

Bir Göz: Bir kocakarının üç kızından en küçüğüdür. Analarıyla ve büyük ablasıyla beraber İki Göz'e türlü kötülükler yaparlar. İki Göz'ün sırrını öğrenmek için onunla keçi otlatmaya gider ama uykusuna yenik düşer sırrı öğrenemez.

İki Göz: Kocakarının kızlarının ortancasıdır. Başkaları gibi iki gözlü olduğu için ailesi tarafından dışlanır. Evin en zor işlerini yapar, sırtına çaput gibi bir elbise giyer ve çoğu zaman karnını doyuracak bir ekmek bile alamaz. Çok iyi kalpli olduğu için nur yüzlü bir kadın tarafından ödüllendirilir.

Üç Göz: Kocakarının en büyük kızıdır ve en uyanık olanıdır. İki Göz'ün sırrını öğrenmek için keçi otlatmaya gittiğinde kardeşi gibi uyuyakalmaz, iki gözü uyurken kalan gözünü izlemeye bırakır ve her şeyi öğrenir.

Çin Padişahının Kızları: On iki kız kardeşlerdir. Hepsi birbirinden güzeldir. Babaları her gece yattıkları odayı kilitler. Büyük kız en kurnazlarıdır. Peşlerinde birinin olduğunu düşünen küçük kardeşiyle dalga geçer. Bunlar her gece bekçilerini verdikleri içkiyle uyutup on iki bey oğluyla dansa giderlerdi. Keloğlan bunların sırrını çözerek en büyük kızı padişahıtan istedi.

Oduncunun Kızları: Dağ Başında Bir Kulübe hikâyesindeki oduncunun üç kızı vardır. Babaları çalışırken bunları kendisine yemek getirmeleri için tembihler. Babasının büyük kız yerimi bulsun diye yola serptiği darıları kuşlar yer, büyük kız kaybolur. Dağ başındaki kulübeye sığınır fakat hayvanlara merhamet etmediği için tılsımlı mahzene kapatılır. Ortanca kız için serpilen nohutları da kuşlar yer ve o da ablası gibi mahzene kapatılır. Küçük kız aralarında en merhametli olanıdır. Yolunu kaybeder fakat hayvanlara merhamet ettiği için büyüyü bozmuş olur. Şehzade ile evlenip mutlu bir hayat sürer.

Dirse Han'ın Haremi: Güçlü, cesur ve inançlı bir kadındır. Akıllıdır, Dirse Han çocukları olmuyor diye ona sitem etmeye başlayınca çok güzel öğütler verir. Oğlunun dağdan dönmediğini görünce başına bir şey geldiğini hisseder ve kırk ince kızını alıp dağlara çıkar. Oğlunu kurtarır.

Uzun Burla Hatun: Salur Bey'in haremidir. Şöklü tarafından kaçırıldığında harama bulaşmamak için oğlunun etini yemeyi bile göze alır. Cesur ve akıllı bir kadındır.

Diğer Figürler:

Yedi Oğlaklar: Bir yaban keçisinin yavrularıdır. Anneleri yemek aramaya gittiğinde yalnız kalırlar, iki kere canavara yem olmaktan kurtulurlar fakat üçüncüde kaçamazlar.

Yaban Keçisi: Yedi oğlağını bırakıp yiyecek aramaya gitmek zorunda kalır. Akıllıdır, canavarın oyunları konusunda çocuklarını uyarır. Geldiğinde iş işten geçmiştir fakat yine de çocuklarını kurtarmaktan vaz geçmez.

Canavar: Kurnaz ve aç gözlü bir hayvandır. Yedi oğlağı yemek için türlü planlar yapar, sesini inceltir, ayaklarını beyazlatır ve sonuna amacına ulaşır. Çiğnemediği yuttuğu oğlaklar başına dert olur.

Horoz ve Tavuk: Serseriler hikâyesindeki serserilik yapan hayvanlardır. Ceviz yemeye bir bahçeye giderler ve yolda ördek, toplu iğne ve dikiş iğnesini de yanlarına alırlar. İşleri bittiğinde hancıya ve yol arkadaşlarına kötülük yapıp kaçarlar.

Sekizinci Peri: Cadaloz ve kötü kalpli bir peridir. Çok fazla kötülük yaptığından peri padişahı onu cezalandırmıştır. Bataklıklar içinde sefil bir kulübede oturmaktadır. Kimse tarafından sevilmez. Peri padişahı yeni doğan kızı için bir ziyafet verip onu davet etmeyince çok sinirlenir. Kıza çok kötü bir büyü yapar.

Simit Bey: Çocuğu olmayan ihtiyar bir kadının şeker, bal, un ve yağı birbirine katarak yaptığı küçük bir bebektir. Çikolatadan bir ceket, kuru üzümünden düğmeleri, yeşil şekerden ayakkabıları vardır. Gözleri badem, dudakları kirazdır. Başında da portakal kabuğundan bir şapkası vardır. Fırından çıkar çıkmaz fırlayıp kaçan Simit Bey kimsenin kendisini yakalayamayacağı hakkında böbürlenerek koşar. Koştıkça kibirlenir ve en sonunda bir tilkiye yem olur.

Dervişler: Kahveci Güzeli hikâyesinde gece dükkâna gelip kahve içen ve dua edip giden dervişlerdir. Kahveci Güzeli kapıyı iyice kapatmasına rağmen her gece bir kişi artarak gelmeye devam ederler. Onlar sayesinde dükkânın bereketi artmış, Kahveci Güzeli'nin ünü her yere yayılmıştır.

Dev: Balıkçı hikâyesinde attığı ağlardan çıkan ağzı kurşunla kapatılmış testinin içindeki devdir. Yıllar önce Süleyman Peygamber tarafından bir suç işlediği için oraya kapatılmıştır. Kendisini kurtaran balıkçıyı istediği bir ölüm şekliyle öldüreceğini söyler. Uyanık balıkçı onu tekrar testiye koymayı başarınca anlaşmaya yanaşır ve ona yardım eder.

İki Peri: Fakir ve ihtiyar bir kunduracının dükkanına her akşam gelerek ona yardım eden perilerdir. Çok güzel ayakkabılar yaparlar. İhtiyarı zengin edene kadar ona yardım etmiş sonra kaybolmuşlardır.

Kaplan 1: Çok korkunç ve kötü bir kaplandır, kafese girmeden önce koyunları yemiş, çobanları korkutmuş bir hayvandır. Onu kafese soktukları için insanlardan nefret eder. Bu yüzden kendisini kurtaran Brahman'ı da yemeye kalkar. Beş hayvan daha bunu kabul ederse onu yiyecektir.

Çakal: Brahman'ı kaplana yiyecek olmaktan kurtaran çakaldır. Akıyla kaplanı tekrar kafesine sokmayı başarır.

Kaplan 2: Hindistan'ın sık ormanlarında bütün hayvanlara hüküm süren bir kaplandır. Issız dağlarda yaşar. Karnı acıkınca ormana çıkar yakaladığını yer. Ormanda neredeyse hiç hayvan kalmayana kadar bu böyle devam eder. Akıllı bir hayvan olmadığından iki çakalın oyununa gelir ve bir kuyunun dibini boylar.

Yarım Horoz: Yumurtadan bir gözlü, bir kanatlı ve bir ayaklı olarak çıkan bir horozdur. Yarım olmasına rağmen işlerini çok güzel hallederdi. Fakat kimseye itaat etmek istemez başına buyruk davranır. Bir gün Tahran'a şahı görmeye gitmeye karar verir. Yolda kendisinden yardım isteyen suya, rüzgâra ve ateşe yarım etmediği için başına çok kötü şeyler gelir.

Topal Piliç: Topal Piliç ise Yarım Horoz'un aksi bir şekilde davranır. Derebeyine verdiği borcu almak üzere çıktığı yolda karşısına çıkanlara yardım eder ve onlardan yardım görür. İyi kalpli ve yardım severdir.

Tepe Göz: Çobanın yaptığı hatadan dolayı Oğuz'un başına açmış olduğu beladır. Gövdesi adam şeklinde tepesinde gözü olan bir alamettir. Bebekken bile doymak bilmez dadılarını öldürene kadar emerdi. Peri annesinin verdiği bir yüzük sayesinde ok batmaz kılıç kesmez bir güce sahip oldu. Oğuzları haraca bağladı, yiyecek hayvan kalmayınca adamları yemeye başladı. Basat, akli ve cesurluğuyla onu alt edene kadar Oğuzlara kan kusturur.

Cüce: Mavi ışığın içinden çıkan tılsımlı cücedir. Mavi ışığın sahibi kimse onun dileklerini yerine getirir. Akıllı ve kurnazdır, delikanlının tehlikede olduğunu anlayınca onu uarmıştır.

Hikâyelerin Çocuk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi

Kişiler

Mustafa Rahmi Balaban telif hikâyelerinde olduğu gibi uyarlamalarında da kahramanı insanlardan, hayvanlardan ve birtakım olağanüstü canlılardan seçmiştir. Evvel Zamanda: Korkut Atanın Kitabı'nda daha çok insanların başından geçen hikâyelere yer verirken Çocuklar Cenneti'nde hayvanlar ve farklı varlıklara ağırlık vermiştir. Yedi Oğlaklar, Serseriler, Kaplan ile İki Çakal, Yarım Horoz, Topal Piliç hikâyeleri fabl tarzında yazılmıştır. Diğer hikâyeleri ise insanların başından geçen olağan ya da olağanüstü olayları ele alır. Cüce, cin, peri dev gibi olağanüstü figürlere uyarlamalarda da yer verilmiştir.

Uyarlamalarında dünya masallarından seçtiği kahramanlara yerli unsurlar eklemeyi ihmal etmemiştir. Böylece çocukların kahramanı benimsemesi kolaylaşmıştır. Telif hikâyelerinde olduğu gibi az sayıda kahramanı olan hikâyeleri uyarlamıştır. Diğer kahramanları ana kahraman çevresinde tanımlayarak (Yalçın ve Aytaş, 2017) hikâyenin akışına zarar vermemiştir.

Hayvan hikâyelerindeki tipleştirmelere burada da sadık kalarak, çakalı akıllılığıyla, tilkiyi kurnazlığıyla anlatmıştır. Çocukların kendi hikâyelerini okumaktan hoşlandıklarını göz ardı etmeyerek (Oğuzkan, 2000) çocuk kahramanlara yer vermeyi de unutmamıştır.

Seçtiği kişiler genellikle iyi kalpli olsalar da birkaç kötü kahramana da yer vermiştir. Serseriler hikâyesindeki tavukla horoz, Yarım Horoz hikâyesinin horozu, Brahman'la Kaplan'daki kaplan kötülük yapan kahramanlardır. Hikâye sonlarında ya

başlarına kötü bir şey gelir ya da iyi olmaya karar verirler. Telif hikâyelerinde yer verdiği sembolik kahramanlara uyarlamalarında rastlanmaz.

Olay Örgüsü

Telif hikâyelerinde olduğu gibi uyarlamalarının da olay örgüleri sade ve yalındır. En karmaşık ve uzun hikâyeler Dede Korkut uyarlaması olanlardır. Tepe Göz ile Arslan Basat, Dirse Han ile Boğaç Han ve Salur Bey hikâyeleri Dede Korkut hikâyelerinden uyarlanmıştır. Yazar bu hikâyelerin orijinalindeki ana olaylara sadık kalmış, hikâyeyi uzatacak gereksiz ayrıntılar eklemekten kaçınmıştır.

Yedi Oğlaklar, Serseriler, Simit Bey, Kaplan ile İki Çakal, Yarım Horoz, Topal Piliç gibi hikâyeler fabl tarzında kaleme alınmış olduğundan olay örgüleri diğerlerine göre daha sadedir. Kahramanlar uzun uzun betimlenmemiş direkt olaya geçilmiştir. Bunlar Dünya edebiyatından çok bilinen eserlerden bazılarının Balaban tarafından kısaltılmış, yerli masal motifleri eklenmiş halidir.

Ali Baba ve Kırk Harami, Şafak Sultan, Kunduracı ile İki Peri, Kırmızı Sakal, Bir Göz, İki Göz, Üç Göz, Dans İskarpınleri, Dağ Başında Bir Kulübe, Düzme Bahadır gibi dünya edebiyatında çok bilinen eserlerin de olay örgüsüne çok fazla müdahale etmemiştir. Bu hikâyelerin bir kısmı Grimm'den, Hindistan'dan, Almanya'dan, İran'dan alınan hikâyelerdir. Bunlarda bazen karakterlerin isminde bazen yaşadıkları yerlerde değişiklik yaparak milli unsurlar katmayı tercih etmiştir. Olayları olduğu gibi alıp yerli kahramanlara yaşatmış, diyebiliriz.

Küçük Öksüz, Kahveci Güzeli, Kabahat Kimde? Helvacı Güzeli, Kamburun Cesedi, İhtiyarlıkta mı? Gençlikte mi? gibi Türk masallarından yaptığı uyarlamalarının olay örgüsü de diğerleri gibi sade ve yalındır. Yazar bu hikâyelerin olay örgüsüne eklemeler yapmış, yine bazı karakterlerin isimlerini ve özelliklerini değiştirerek anlatmıştır.

Telif hikâyelerinde yer yer yaptığı “Siz ne düşünüyorsunuz çocuklar?” “Yerinde olsaydınız ne yapardınız?” “Ah yaramaz çocuk” gibi eklemelere uyarlamalarında çok fazla rastlanmaz. Daha önce de bahsedildiği gibi ya hikâyelerin başına ve sonuna masal motifleri ekler ya da aralara tekerleme ve maniler serpiştirir.

Balaban, *Çocuklar Cenneti*'nde de *Evvel Zamanda: Korkut Ata'nın Kitabı*'nda da olay örgüsü basit hikâyelerden uyarlamalar yapmıştır. Bu uyarlamalar da telif olanlar kadar çocuklara uygun, sade bir olay örgüsüne sahip hikâyelerdir.

Davranışlar

Daha önce de bahsedildiği gibi çocuk edebiyatı eserlerinde çocuğa; aile, ulus, yurt, doğa ve yaşama sevgisi, başkalarına karşı nazik, saygılı ve dürüst olma, cesurluğun ve kahramanlığın önemi, gelenek ve göreneklere karşı bağlılık ve duyarlık gibi alanlarda davranışlar kazandırmak önemlidir. Telif hikâyelerinde bunlara dikkat eden Balaban, uyarlamalarında da bu değerleri gözetmiştir.

Yedi Oğlaklar, Küçük Öksüz, Kaplan ile İki Çakal, Yarım Horoz, Bir Göz, İki Göz, Üç Göz gibi hikâyelerde kötülüğün kimsenin yanına kalmayacağı, kötülük yapanın da bir gün mutlaka kötülük bulacağı mesajı verilir. Yardım etmekten ve iyilik yapmaktan kaçınmanın da kötülük yapmak kadar zararlı bir davranış olduğunu çocuklara anlatan hikâyelerdir.

Serseriler hikâyesi sonunda net bir mesaj verilmeyen hikâyelerdendir. Sadece horoz ve tavuğun kötü tavırlarından dolayı onlara yaptığı iyilikten pişman olan hancının sözleri bir ders olabilir.

Ali Baba ve Kırk Harami hikâyesi aç gözlülüğün ve intikam hırsının insana verdiği zararı anlatması bakımından önemlidir. Kasım aç gözlülüğü ve hasetliğinden öldürülmüş, haramiler ise intikam hırslarından helak olmuşlardır.

Şafak Sultan başına ne kadar kötü şey gelirse gelsin iyi yürekli ve güzel ahlaklı olup sabredersek mutlaka iyi şeylere ulaşacağımızı anlatır. Şafak Sultan başına gelene isyan etmemiş nihayetinde şehzade ile evlenerek mutlu olmuştur.

Simit Bey kibrin ve böbürlenmenin hazin sonunu anlatır. Simit Bey'in başına gelenlerin sebebi onu yapan ihtiyar kadından kaçması olarak da yorumlanabilir. Çünkü yazar hikâyenin sonunda "İhtiyarların yanında kalsa daha iyi değil miydi?" diye sormaktadır.

Kahveci Güzeli, öksüz, iyi kalpli ve temiz bir çocuğun güzel ahlakı sayesinde nasıl başarılı olduğunu anlatır. Çalışkanlığın, dürüstlüğün ve iyi kalpliliğin her

zaman önemli olduğunu vurgular. Kahveci Güzeli, hikâyede kızları kendi gönül verdikleri kişilerle evlendirmek gerektiğini de belirtmiştir.

Kabahat Kimde? hikâyesinde Süleyman Peygambere danışan hayvanlar birbirlerini suçlayıp durmaktadırlar. Herkesi dinleyen Süleyman Peygamber suçlunun aslında en başta şikayetçi olan su samuru olduğunu anlar. İnsanları dinlemeden bir sonuca varmamak gerektiğini çok güzel bir dille anlatır.

Helvacı Güzeli bir iftiranın insanın hayatına nasıl etkiler bıraktığını anlatan uzun bir hikâyedir. Ayrıca başa gelen zorluklara katlanmak gerektiğini her suçlunun bir gün mutlaka cezalandırılacağı öğretisini de çocuklara sezdirir.

Kunduracı ile İki Peri, Mavi Işık ve hikâyeleri olağanüstü bir gücün yardım ettiği iyi kalpli insanlardan bahseder. Mavi Işık'taki delikanlının intikam hırsı yüzünden başı belaya girse de aklı sayesinde kurtulmayı başarır.

Kamburun Cesedi işlenen bir suç masum kişilerin üzerine atmanın iyi bir şey olmadığını anlatır. Hiçbir şeyin gizli kalmayacağı, kalsa da vicdanın asla rahat etmeyeceği mesajını vermiştir.

Balıkçı ve Brahman'la Kaplan hikâyesinde iyiliğin karşısında her zaman iyilik olmayacağı bazen iyilik yapan kişinin kötülükle karşılaşabileceği anlatılır. Hikâye verdiği mesaj açısından biraz karmaşık olsa da sonunda yine iyiler kazanır.

Topal Piliç bunların tersi bir mesaj verir. Okuyucuya birine zor durumunda yardım edersen, zor bir duruma düştüğünde mutlaka yardım görürsün, der. İyilik yapmanın her koşulda gerekli olduğunu vurgular.

İhtiyarlıkta mı? Gençlikte mi? hikâyesinde başa gelen felakete sabredildiği takdirde mutlaka refaha kavuşulacağını anlatır. Ayrıca insanların gençken olumsuz durumlara katlanmaya daha müsait olduğunu da vurgulamıştır.

Dede Korkut'tan seçilen hikâyeler genellikle kahramanlık hikâyelerdir. Milli duyguları besler, çocuklara vatan sevgisinin önemini anlatır. Memleketimizi, milletimizi tehdit eden her konuda cesur olmalı ve kahramanca davranmalıyız, mesajını verir.

Dans İskarpinleri hikâyesinde herkesin küçümsediği Keloğlan kızların sırrını çözmeyi başarır. Dış görünüşüyle insanları değerlendirmemek gerektiğini, akıllı ve iyi kalpli olmanın birçok şeyden daha önemli olduğunu anlatır. Düzme Bahadır da hemen hemen aynı mesajı verir fakat burada terzi kendine Keloğlan'dan daha fazla güvenir. Özgüvenli olup inandıktan sonra başarılmayacak iş yoktur.

Dağ Başında Bir Kulübe iyilik yapmanın önemini anlatan hikâyelerden biridir. Fakat diğerlerinden farkı insanlar kadar hayvanlara da iyilik yapmak gerektiğidir. Ne istediklerini söyleyemeyen o dilsiz canlıları koruyup gözetmek her insanın görevidir.

4.2.3. Amerika Kâşifi Kristof Kolomb

Balaban'ın çocuklar için yazmış olduğu tek biyografidir. 1923 yılında İnkılâp Matbaası tarafından basılmış olan eser on altı sayfadan oluşur. Alemdar Yalçın ve Gıyasettin Aytaş'ın sınıflandırmasına göre hikâyeleştirilmiş biyografiler kategorisine girer. Böyle biyografiler tamamen gerçeğe dayanır fakat yazar tarafından yorumlanarak bir kurgu etrafında sürükleyici ve akıcı bir şekilde okura sunulur (Yalçın ve Aytaş, 2017). Kolomb'un hayatı da gerçeklere dayalı bir hikâye olarak yazılmıştır.

Biyografide kahramanın yetiştiği ortamın dikkatli gözlenmesi ve okuyucuya çok iyi yansıtılması gerekir (Yalçın ve Aytaş, 2017). Ayrıca çocuklar için yazılan biyografilerde kişileri etkileyen toplumsal, siyasal ve ekonomik ortam ve sorunlar çocukların anlayabileceği bir dille açıklanmalıdır (Oğuzkan, 2000). Balaban da biyografisine Kolomb'un döneminde dünyada yaşanan gelişmeleri ve sorunları anlatarak başlar. Dünyanın yuvarlak olduğunun kabul edilmediği, denizlerde seyahat etmenin çok zor olduğu, Cenevizlilerin Venediklilerin ve Portekizlilerin keşfettikleri yerlerin Yeni Dünya'ya uzaklığı gibi durumlara kısaca değinmiştir. Portekizli denizcilerin keşiflerini anlattıktan sonra "Fakat benim size hikâyeye edeceğim Kristof Kolomb'un keşfiyatı Portekizlilerinkini gölgede bıraktı" diyerek Kolomb'un hayatını anlatmaya geçer.

Çocukların biyografileri hikâyeye okur gibi okumayı sevdiklerini göz önünde bulunduran Balaban, teknik bilgilere ve belgelere yer vermek yerine Kolomb'un denizcilikle ilgili geçmişine ağırlık vermiştir. Yalçın ve Aytaş "Çocuklar için

yazılmış bir biyografide kişinin bütün yönleri ele alınarak anlatılamaz” demiştir. Balaban da Kolomb’u anlatırken sadece tek bir yönüne eğilmiştir: Keşif tutkusunu. Bu tutkunun ve neticesindeki başarılarının daha iyi anlaşılması için onu tamamlayan çalışkanlığı, pes etmemesi, her zaman ümitli olması gibi özelliklerini de vermeyi ihmal etmemiştir. Biyografilerde kişinin başından geçen ilginç olayların anlatılması çocukların ilgisini çeker. Balaban da bunun için Kolomb’un keşfettiği adalardaki yerlilerle yaşadığı maceraları kısaca anlatmıştır.

Balaban, Kristof Kolomb’u anlatırken ne aşırı derecede övmüş ne de ona olağanüstü nitelikler bahsetmiştir. Sade ve sıradan biri olarak çizmiş başarıları kadar başarısızlıklarından da söz etmiştir. “Biyografilerde tarafsız üçüncü şahıs anlatımı, inandırıcılığı artırıcı bir özellik taşır” (Yalçın ve Aytaş, 2017). Balaban da biyografisinde üçüncü şahıs anlatımını tercih etmiş, yer yer kendi düşüncelerini de eklemeyi ihmal etmemiştir. Gittikleri bir adada tütün keşfetmeleri ile ilgili: “Bu o zamana kadar eski dünyada meçhul olan tütündü. Keşke göstermez olsaydılar. Keşke tütün keşfolunmaz olaydı... Herkesin başında bu dumanlı bela olmazdı...” (s.11) demiştir. Onun bu tarz yorumları anlatıma samimiyet katmıştır. Hikâyelerinde çocuklar için sade bir dil tercih eden Balaban, Kolomb biyografisinde biraz daha süslü bir dil kullanmıştır. Biyografinin yaş olarak daha büyük çocuklara (11-12 yaş ve sonrası) hitap ettiğini göz önünde bulundurursak bu da anlaşılabilir bir durumdur. İbrahim Kıbrıs iyi bir biyografinin dilinin yalın, anlatımının açık, akıcı ve hareketli, olaylarının sıralamasının düzenli olması gerektiğini belirtir (Kıbrıs, 2016). Amerika Kâşifi Kristof Kolomb tüm bu özelliklere sahip olduğundan çocukların keyifle okuyabileceği bir eserdir.

Balaban, Kristof Kolomb’un hayatı boyunca tek bir amaç uğruna çalışmasını çocukların ilgisini çekebilecek şekilde anlatmayı başarmıştır. Başardığı tüm o işlere rağmen hayatının yine sefalet içinde sona erdiğini de söylemekten çekinmemiştir. Kolomb’un kıymetinin öldükten sonra anlaşıldığını, yeni dünyaya “Amerika” denmesinden önce “Kolombiya” denmesinin daha insafli olacağını da kendi düşüncesi olarak belirtmiştir. Biyografisini şu sözlerle sonlandırmıştır: “Çocuklar! Siz de tuttuğunuz bir işte engellere göğüs germeli ve sebat etmelisiniz. Hayatında dikenli ve sarp yollardan geçmeyen büyük bir iş meydana getiremez.” (s.16)

4.2.4. Ay

Üç perdelik bir çocuk oyunu olan Ay 1928 yılında Fikirler dergisinin yirmi altıncı sayısında yayınlanmıştır. Mustafa Rahmi Balaban'ın çocuklar için yazmış olduğu ilk ve tek oyunudur.

Konusu

Ay adında anasız ve babasız bir kızın Kız Muallim Mektebi'ne yazılması ve mezun olduktan sonra bir köy okulunda öğretmen olarak vatana hizmet etmesi anlatılır.

Kişiler:

Ay: Kimsesiz bir kızdır, annesini kaybetmiş, babası şehit olmuştur. Kendisini okula gönderen Nadir Hanım'a da beş sene öğretmenliğini yapan Reyhan Hanım'a da yoldaş olmuştur. Çok zeki ve idealist bir kızdır. Daha öğrencilik yıllarında köy öğretmeni olmayı kafasına koyar. Vatana hizmet etmeyi yegâne amacı haline getirmiştir. Bu konuda karşısına çıkan zorluklardan yılmaz, köyleri ve köylerde öğretmenlik yapmayı çok sever.

Reyhan Hanım: Kız Muallim Mektebi'nin müdürüdür. Ay'ı kendi kızı gibi sever. Beş senelik eğitim hayatı boyunca onu bir heykeltıraş gibi işler. Ona vatana hizmet mefkuresini aşılır. Vatana hizmet mevzu olunca kendi arzularımızın ve acılarımızın dinmesi gerektiğini düşünür. Ay'a gitmeden bu konuda öğütlerde bulunur. Vatana seven ve ona hizmet edecek öğretmenler yetiştiren bir eğitimcidir.

Uluğ Bey: Ay'ın matematik öğretmenidir. Onu ilk gördüğü an iyi bir matematikçi olacağını söyler. Edebiyat öğretmeni Ülker Hanım'la bu konuda tatlı tatlı atışır. Dersinin çocukların gözünde üvey evlat olduğunu düşünür ve matematiği de edebiyat kadar sevdirmek ister.

Ülker Hanım: Ay'ın edebiyat öğretmenidir. Ay'ın da çok iyi bir edebiyatçı olacağını, yazacağı şiirlerle gençlerin kalplerine iyilik ve güzellik kıvılcımları saçacağını düşünür.

Leyla Hanım: Müdür muavini. "Ay'ın kayıt işlemlerini halleder. Kendisi ile ilgili ayrıntıya girilmemiştir.

Yıldız: Ay'ın köydeki öğretmen arkadaşıdır. Ay gibi vatansever bir muallimdir. Onun gibi köyü ve köy öğretmenliğini çok sever.

Köylü Kadınlar: Ümmühan, Hatice ve Zeynep adlarında köyün kadınlarıdır. Öğretmenleri ziyarete gitmişlerdir. Kızlarını okutmak istemeyen eşlerinden şikâyet ederler. Eşlerinin aksine kızlarının okumalarını ve muallim olmalarını isterler. Ay ve Yıldız'ın ricasıyla köy türküsü söyleyip köy oyunu oynarlar.

Teknik Özellikler

Oyun bir mektupla başlar, mektubu seslendiren kişi önceden belirtilmemiştir fakat Reyhan Hanım olduğu tahmin edilmektedir. Üç perdeden oluşur, ikisi Reyhan Hanım'ın odasında sonuncusu bir köy evinde geçmektedir. Yazar oyun boyunca sahne ve dekor hakkında çok fazla yönlendirme yapmamıştır. Sadece perde başlarında oyuncuları ve nerede olduklarını belirtir:

“Reyhan Hanım'ın Kız Muallim Mektebi odasında Reyhan Hanım'la Ay”

“Köy evi,

Altınpınar Köyü'nde Ay'ın evinde:

Ay, ikinci muallim Yıldız, köylü kadınlar”

İlk perdenin diyalogları oldukça kısayken ikinci perdede diyaloglar uzar. İlk perde ile ikinci perde arasında beş yıllık bir zaman atlaması yaşanır. İlk perdede okula başlayan Ay, ikinci perdede mezun olacaktır. Vatana hizmet etmenin yüceliği hakkında Reyhan Hanım ve Ay uzun uzun konuşur. İkinci perdenin sonunda bir grup çocuk Kız Muallim Mektebi Marşı'nı söyler. Üçüncü perde daha çok köylü kadınlarının seslendirmiş olduğu türkülerden ve bir annenin ninnisinden ibarettir.

Oyun kısa olması, çok fazla dekor ve kostüm gerektirmemesinden dolayı sahnelenmeye uygun bir oyundur.

Çocuk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi

Oyun anne ve babasını kaybetmiş bir kız olan Ay'ın Kız Muallim Mektebi'ni bitirerek idealist bir köy öğretmeni olmasını anlatır. Vatana hizmetin her ferдин amacı olması gerektiğini, özellikle gençlerin bunun için ülkenin her yerine ulaşmalarının zorunluluğunu gösteren bir hikâyedir. Yazıldığı dönem itibariyle yeni

kurulan devletin buna ihtiyacı vardır. Balaban da eğitimle ilgili konuşmalarında her zaman bu konu üzerinde durmuştur. Oyunda Reyhan Hanım, Balaban'ın düşüncelerini temsil ediyor gibidir: “Vatana hizmet elbette borcumuzdur. Ayrılıkların, mahrumiyetlerin vatana hizmet mefkuresi yanında elbet hiç ehemmiyeti yoktur. Reyhan Ablan senden ayrılma acısına dayanacak... Tek Türkiye maarifi senin gibi bir mefkureciye kavuşsun” (Balaban, 1928). Ay'a verdiği tavsiye ve öğütlerde de bunu vurgular: “Hayatında metin ol... Maarife hizmet yolunda pek çok dikenliklerle uğraşacaksın. Pek çok zahmetler çekeceksin. Lakin hiçbir zaman ye'se düşme. Her zahmetten, meşakkatten iradeni daha ziyade sağlamlaştırarak çık. Türkiye'miz ancak böyle azimkar ve fedakâr insanlarla yükselecektir. Dünyada en büyük saadet vatana hizmeti kendine zevk edinebilmektir. Ne mutlu bunu yapan gençlere...” (Balaban, 1928).Vatanın yükseltip geliştirilmesi için en büyük görev çocuklara düşmektedir. Yazar bu düşüncüyü vatansever bir öğretmen ve kimsesiz bir kız üzerinden çocukların anlayabileceği şekilde anlatmayı başarmıştır. Çocuk oyunları konu ve ana fikir açısından seyircilere ileri bir hayat görüşü, iyimserlik kazandırmalı, insanlık, doğa ve vatan sevgisi aşılacak özellikler taşımalıdır (Oğuzkan, 2000). Bu açıdan bakıldığında oyunun ana fikri vatan sevgisini aşılacak nitelikte olduğundan çocuklara uygundur, denilebilir.

Çocuklar için yazılan oyunların dili sade, canlı ve sahne diline uygun olmalı ve ahlak kurallarına aykırı konuşmalara yer verilmemelidir (Oğuzkan, 2000). Ay oyununun dili yazarın hikâyelerinde kullandığı dil kadar sade değildir. Özellikle oyunun öğretmen diyaloglarında günümüzdeki çocukların bilmediği kelimeler mevcuttur. Fakat yazıldığı dönem göz önünde tutulursa yazarın dili sade kabul edilebilir. Oyun çok canlı ve hareketli bir oyun olmadığı için küçük yaşta çocuklara hitap etmez. Bunun için 11-12 yaş ve üzeri çocuklara daha uygundur, denilebilir. Çünkü bu yaştaki çocuklar, çocuk tiyatrosu ve yetişkin tiyatrosu arasında bir geçiş evresinde olduklarından böyle düşünceye dayalı oyunları daha rahat anlamlandırır (Yalçın ve Aytaş, 2017).

Yazar oyunu hareketlendirmek için ikinci perdeyi Kız Muallim Mektebi Marşı ile bitirir. Marş metinde yer almamış fakat üçüncü perdede köylü kadınların söylediği “Çanakkale Türküsü” ve “Palandöken” türküsü bir de dışarıda bir evden gelen ninninin sözleri metne eklenmiştir.

*“Çanakkale içinde vurdular beni
Ölmeden mezara koydular beni
Of gençliğim eyvah
Çanakkale içinde sarı sarı söğütler
Altında yatıyor arslan şehitler
Of gençliğim eyvah
Çanakkale köprüsü dardır geçilmez
Al kan olmuş suları bir tas içilmez
Of gençliğim eyvah
Çanakkale içinde aynalı çarşı
Ana ben gidiyorum düşmana karşı
Of gençliğim eyvah
Çanakkale içinde bir dolu testi
Analar babalar umudu kesti
Of gençliğim eyvah”*

Palandöken

*Palandöken Dağı 'nda kaval sesi var
Çam dibine yaslanmış bir edalı kız ağlar
Ben sandım ki ağlıyor gurbetteki nazlı yar
Ey pınar nazlı pınar dağlar sana nur sunar

Yurdumun dağlarına indi mi akşam sisi
İçin için ağlarken uzaklardan ay sesi*

*Gözlerine vurdu mu yaprağımın gölgesi
Ayrılırken bize oradan dalgalandı nur sular
Elbet gurbet derdinden akşamın rengi solar
Gidiyorum ben cenge ağlamasın nazlı yar
Ey pınar nazlı pınar dağlar sana nur sunar*

Ninni

*Annesinin adı Huri Minvar
Ben ölürsem yavrum seni dökerler
Dökerler de kara bene gömerler
Uyu ey ruh revan canım uyu
Uyu da anneye hayranım uyu
Uzun olur telgrafın direği
Garip olur öksüzlerin yüreği
Kabul olur yetimlerin dileği
Uyu ey tıfil melikşanım uyu
Sen uyu sana ninni edeyim uyu*

Bu türküler ve ninni oyunu canlandırmış, köy oyunu oynayan kadınlar da biraz hareket katmıştır. Oyunun sonuna doğru Ay ve Yıldız'ın köyü betimleyen cümleleri oyuna canlandıran diğer detaylardandır: “Ben tabiatın daima artan güzelliğini bu köyde buldum. Kayaların üstünde dala dala baktığım yıldızlı geceler bin bir türlü çiçeklerle süslenmiş çayırklar, sık ormanlar ebediyet musikisi terennüm eden dereler karşısında hayran kalıyorum.”

Ay, güzel ve sade bir anlatımla vatanını sevmenin ve ona hizmet etmenin önemini gösteren kısa bir oyundur. Çocukların böyle eserlerle sözcük dağarcıklarının geliştirilebileceği göz önünde tutulmuş, değişik sözcük gruplarıyla anlatım zenginleştirilmiştir. Oyunun sonunda Ay, “İstikbalin genç muallimleri, köyleri

seviniz. Oralarda sizin için efsunlu ve mesut bir hayat saklıdır” diyerek oyunun vermek istediği mesajı açıkça belirtmiştir.

4.3. Çocuk Edebiyatına Yönelik Tercüme Eserleri

Mustafa Rahmi Balaban çocuklar için yazdığı telif eserler dışında çocuk edebiyatı ve çocuk eğitimi ile ilgili yetkin kişilerden tercümeleri de vardır.

4.3.1 Çocuklar Evi- Maria Montessoria

1923 yılında TBMM Hükümeti Maarif Vekaleti Neşriyatı tarafından basılmış olan bir pedagoji kitabıdır. Günümüzde oldukça yaygınlaşmış fakat Balaban’ın döneminde pek bilinmeyen “Montessori Metodu” adında bir eğitim-öğretim sisteminden bahseder. İtalyalı kadın Doktor Maria Montessori tarafından ortaya atılan bu metot çocukları hayata hazırlamak için özel olarak oluşturulmuş etkinliklerle eğitim ve öğretim yapılmasını esas alır. Balaban’ın tercüme ettiği dönemlerde çok yenilikçi olan bu bakış kendisinin her zaman savunduğu aktif okul anlayışına da uyar. Eğitimle ilgili yazılarında da sık sık Montessori metodundan bahseder.

Balaban eserin girişindeki “Mütercimim İfadesi” başlığında eseri çevirmeyi neden tercih ettiğini açıklamıştır. Maria Montessori’nin daha önceden Flaubel’in oluşturduğu “çocuklar bahçeleri”ni daha psikolojik ve çocukların ihtiyacına daha uygun hale getirdiğini, hemen her ülkede anaokullarının artık bu yöneme göre düzenlendiğini belirtir. Montessori’nin okullarına “casadei bambini” yani “çocuklar evi” adını verdiğini söylemiştir. Kitabın tüm medeni dillere çevrildiğini de eklemiştir.

Çocuklar Evi on dört fasıldan oluşmuştur. Her fasılda sistemin başka bir alanı tanıtılmıştır. Birinci Fasal “Milli Hizaat Tenkidi” başlığını almıştır, Montessori kitabını ne amaçla yazdığını anlatır ve pedagoji ile ilgili düşüncelerinden bahseder. İkinci fasıl “Malumat-ı Tecrübiye” başlığında öğretmenlerin nasıl yetiştirilmesi gerektiğinden öğrencilerin düzeltilmesi gereken davranışlarından bahseder. Üçüncü fasıl “Ana Mektepleri Usulü” çeşitli başlıklar altında anaokulları hakkında bilgi verir. Dördüncü fasıl Dante’nin “Sözlerin ölçülmüş olsun” sözüyle başlar. “Terbiye Dersi Nasıl Yapmaya Mecburdur?” başlığında çocuğun bazı kuralları ancak uygulandığını

görürse öğreneceğini savunur. Beşinci Fasil'ın başlığı "Çocuklar Evi'nde Hayat-ı Amiliye" dir. "Çocuklar Evi" sisteminde çocukların okulda ne kadar kalması gerektiğini anlatır. Altıncı fasıl "Terbiye-i Usulüye: Jimnastik" başlığında okulda yapılabilecek spor aktivitelerini ele alır, bu bölüm şekillerle zenginleştirilmiştir. Yedinci fasıl "Terbiye'de Tabiat ve Ziraat İşleri" bölümünde Balaban'ın daha sonra çevireceği "Dağda Bulunmuş Çocuk" adlı eseri anlatır ve örnekler verir. Sekizinci bölüm "El İşleri"nde eğitimde el işleri yapmanın çocukları nasıl geliştireceğini anlatır. Dokuzuncu fasıl "Terbiye-i Havas" hakkında bilgilendirir ve nasıl uygulanacağına dair örnek verir. Onuncu bölüm dokuzuncu bölümün devamı niteliğinde "Terbiye-i Havas İçin Alet" bölümüdür, nasıl uygulamalar yapılacağını anlatır. On birinci bölüm "Terbiye-i Fikriye" derslerin nasıl işleneceğini, öğrenilenlerin nasıl daha kalıcı hale getirileceğini anlatır. On ikinci fasıl "Okumak, Yazmak, Öğrenmek" okuma yazma öğretiminin nasıl olması gerektiğini açıklar. On üçüncü fasıl "Mebdeye-i Hesap" ta matematik dersi ile ilgili öneriler verir. On dördüncü fasıl "Netice" de metodunun faydalarını anlatan Montessori kitabının sonuna verdiği oyunlarla ilgili görseller de eklemiştir.

Montessori Metodu günümüzde oldukça yaygınlaşmış bir metottur. Son zamanlarda bu yöntemle eğitim veren anaokullarına talep artmaktadır. Balaban çağdaşı olan Montessori'nin düşüncelerinin değerini 1923 yılında anlayarak eğitimle ilgili ne kadar ileri görüşlü olduğunu ortaya koymuştur.

4.3.2. Dağda Bulunmuş Çocuk- Jean-Marc-Gaspard d'İtard

1923 yılında TBMM Hükümeti Maarif Vekaleti Neşriyatı kitaplarından. Maria Montessoria'nın *Çocuklar Evi* kitabının yedinci bölümünde bahsi geçer. Balaban *Çocuklar Evi*'ni çevirdikten sonra bu kitaba başlar. Kitap Fransa'da dağda bulunmuş, daha önce insanlarla hiçbir iletişimi olmamış bir çocuğun eğitilme deneyini anlatır. On bir on iki yaşlarında olan bu çocuk ormanda üç avcı tarafından kaçmaya çalışırken yakalanır. Yakalandıktan kısa bir süre sonra tekrar kaçar ve daha sonra kendi isteğiyle geri döner. Bir yurda yerleştirilen çocuk her zaman çekingen, sabırsız ve kaçmaya hazır olarak gözlemlenir. Daha sonra bu çocuktan bilimin faydalanabileceğini düşünenler onu Paris'e gönderir. Jean Marc Gaspar d'İtard'e yönlendirilen çocuk sağır ve dilsizdir. Vücudunda hayvan ısırıkları ve çeşitli yara

bere izleri vardır. İtard bu çocuğa eğitim verebilmek için bir yol belirler ve onu takip eder.

İtard verdiği eğitimden bahsederken bunları bölümlere ayırmıştır. “Zekâ” başlığında dimağ, idrak ve şuur, dikkat, hafıza, mütehayyile, muhakeme gibi becerilerden bahseder. “Hissiyat” başlığında heyecanlar ve temayüller, hissiyat nedir, halet-i maraziye, çocuklarda ve cahillerde hissiyat gibi konuları “İrade” başlığında karar, sağlam irade, irade hastalıkları, cihet konularını inceler.

Balaban çocuk psikolojisiyle yakından ilgilenir, bu kitap da Montessoria’nın anlatması üzerine ilgisini çekmiştir. Daha önce işlenmemiş bir konu üzerine eğilmiş olması bakımından önemli bir tercümedir.

4.3.3. Altın Çiftlik- Johanna Spyri

Heidi’nin de yazarı olan Johanna Spyri’nin bir kitabıdır. Balaban’ın 1923 yılında çocuklar için çevirdiği eserlerden biridir. Diğer eserleri daha çok eğitimle ilgiliyken bu kısa bir çocuk romanı olarak kabul edilebilir. Otuz altı sayfadan oluşan eser TBMM Hükümeti Maarif Vekaleti Neşriyatı’nın Çocuklar Kütüphanesi’nde yer almıştır.

Altın Çiftlik Johanna Spyri’nin çocukluğunun geçtiği bir çiftliği anlatır. Balaban tercüme yapıpken kişilere Doğan, Zeynep, Aslan, Nasuh gibi Türkçe isimler vermiştir. Annesini kaybeden Zeynep sakat babasıyla amcalarının çiftliğinde bir tavan arasına yerleşir. Çok cimri fakat iyi kalpli amcası ölene kadar onlara sahip çıkar. Zeynep de ev işlerine yardımcı olur. Amcası ve babası ölünce Zeynep çiftlikten ayrılmak zorunda kalır. Bir süre başka yerlerde çalışan Zeynep çocukluk arkadaşı Tosun ile evlenir çocukları olur. Altın Çiftlik’in yanı başında bir çiftlikte çalışmaya başlayan Zeynep ve ailesi yıllar sonra yapayalnız kalmış amcasının oğluna destek olurlar. Zeynep’i gönderdiği için çok pişman olan Doğan, ölmek üzere iken çiftliğini Zeyneplere bırakır. Hikâye burada sona erer.

Balaban kahramanların isimlerini değiştirmekle kalmaz “Mevlam ne eylerse güzel eyler”, “Yuvayı yapan dişi kuştur” gibi atasözleri de ekler. Hikâyeyi olabildiğince yerlileştiren Balaban, başarılı bir çeviriye imza atmıştır.

5. SONUÇ

Mustafa Rahmi Balaban'ın çocuk edebiyatı alanına giren eserlerinin incelendiği araştırmada öncelikle yazarın çocuga ve çocuk eğitime bakışı belirlenmiştir. Balaban öğretmenlik mesleğine başladığı ilk andan itibaren Türk eğitimini yükseltmeyi kendine amaç edinmiştir. Öğrenimi için gittiği Cenevre'de bile Türk maarifi için endişelenmeye devam etmiş ve oradan yaptığı çeviriler ve yazdığı makaleler ile katkıda bulunmaya çalışmıştır. Ülkeye döndüğünde ise kendini tamamen bu işe adanmıştır. Avrupa'da ders alıp görüşlerini benimsediği hocalarının eserlerini tercüme ederek, onların ülkemizde konferanslar vermesini sağlayarak Türk maarifini geliştirmeye devam etmiştir. Çocuğun yaşayarak öğrenmesini temel alan aktif okul kavramını benimsemiş kitaplara bağlı ezberci eğitime hiçbir zaman inanmamıştır. Modern pedagojinin eğitimde yer bulmasına öncülük etmiştir. Eğitimde en önemli unsurun öğretmen olduğunu bildiğinden öğretmen okullarını son derece önemsemiş ve hayatının sonuna kadar öğretmenlik yapmaktan vazgeçmemiştir. Köy okullarının geleceğimiz için önemini görmüş ve köy okullarıyla ilgili makaleler ve bir de oyun kaleme almıştır. Sadece okullardaki eğitimle ilgili eserleri yoktur, halk eğitimine de yönelmiştir. Siyasi olarak çok çalkantılı dönemlerde yaşamasına rağmen “sadece eğitim” diyerek çok faydalı eserler ortaya koymuştur.

Türk eğitimiyle ilgili birçok eser veren Balaban, ülkemizin çocuk edebiyatı alanındaki eksikliğini görmüş gerek telif eserleriyle gerek tercümeleriyle bu alana katkıda bulunmuştur. Çocuk eğitimi ile ilgili görüşlerini destekleyen hikayeler yazmış ve derlemiş bunun yanında çocuklar için bir biyografi ve bir tiyatro oyunu yayınlamıştır. Çocuklar için yazdığı hikâyelerini topladığı *Çocuklar Cenneti* kitabı 33 hikâyeden oluşmaktadır. Bir kısmı özgün hikâyelerden bir kısmı uyarlamalardan oluşan bu kitap her yaştan çocuğun okuyabileceği bir eserdir. Yazarın daha sonra yayınladığı *Evvel Zamanda: Korkut Ata'nın Kitabı* bazı hikâyeleri Dede Korkut masallarından, bazıları özgün hikâyelerden oluşan telif eserlerinden biridir. Ayrıca çocuklar için *Amerika Kâşifi: Kristof Kolomb* adında kısa bir biyografi kaleme almıştır. Fikirler dergisinde “Ay” adlı üç perdelik bir çocuk oyunu yayınlamıştır. Hemen her alanda tercümeler yapmış Balaban çocuk eğitimiyle ilgili *Çocuklar Evi*

ve *Dağda Bulunmuş Çocuk* tercümelerini yapmıştır. Son olarak bir de Johanna Spyri'den *Altın Çiftlik* eserini kültürümüze de uyarlayarak tercüme etmiştir.

Mustafa Rahmi Balaban çocuk edebiyatı alanında verdiği eserlerinde genellikle aile, ulus, yurt, doğa ve yaşama sevgisi, başkalarına karşı nazik, saygılı ve dürüst olma, cesurluğun ve kahramanlığın önemi, gelenek ve göreneklere karşı bağlılık ve duyarlık gibi temalara yer vermiştir. Bu temalar kapsamında çocuklara dürüstlük, sözünde durma, kanaatkarlık, affedici olma, çalışkanlık, fedakârlık gibi davranışları kazandıracak nitelikte hikâyeler kaleme almıştır. Hikâyelerinde başkasına ait bir malı alma, kendini beğenmiş ve kibirli olma, ön yargı gibi kötü davranışların sonuçlarını çocuklara göstermiştir. Vatanını seven, hayvanlarla ve doğayla bağ kuran çocuklara hikâyelerinde kahraman olarak yer vermiştir. İyi bir insan olmanın her şeyden önemli olduğunu sık sık vurgulamıştır.

Balaban, çocuk edebiyatının ülkemizde yeni kabul edilmeye başladığı yıllarda çocuklara yönelik yayınlar yapan bir yazardır. Farklı alanlarda (hikâye, oyun, biyografi) eserler vermesine rağmen çocuk edebiyatı literatüründe adının geçmemesi bir eksiklik olarak görülmüştür. Araştırmada Mustafa Rahmi Balaban'ın verdiği eserler incelenmiş ve çocuk edebiyatı literatüründe adının geçmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, T. (2001). Mustafa Rahmi Balaban'ın Eğitim, Din ve Din Eğitimiyle İlgili Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Balaban, M. R. (1923). *Ahlâk*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Balaban, M. R. (1923). *Amerika Kâşifi Kristof Kolomb*. İstanbul: İnkılap Matbaası.
- Balaban, M. R. (1923). *Çocuklar Cenneti*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Balaban, M. R. (1923). *Gazi Paşa Hazretlerinin Maarif Umdesi ve Asri Terbiye ve Maarif*. Ankara: Matbuat ve İstihbarat Matbaası.
- Balaban, M. R. (1923). *Küçük Felsefe Tarihi*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Balaban, M. R. (1923). *Mekteplere İyilik Derneği*. İstanbul: İnkılap Matbaası.
- Balaban, M. R. (1923). *Ruhiyata Medhâl*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Balaban, M. R. (1923). *Terbiyevi Ruhیات Laboratuvarı*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Balaban, M. R. (1927). *Evvel Zamanda: Korkut Ata'nın Kitabı*. İstanbul: Matbaa-i Amire
- Balaban, M. R. (1928). *Ay. Fikirler(26)*.
- Balaban, M. R. (1934). *İlk Mekteplerde Ruhi Tetkikler*. İzmir: Hafız Ali Matbaası.
- Balaban, M. R. (1947). *Muhtasar Felsefe Tarihi*. İstanbul: Gayret Kitabevi.
- Balaban, M. R. (1949). *Tarih Boyunca Ahlak*. İstanbul: Gayret Kitabevi.
- Balaban, M. R. (1950). *Son Asrın İlim ve Fen Adamlarına Göre İlim- Ahlak- İman*. Ankara: Güney Matbaacılık ve Gazetecilik Anonim Ortaklığı.
- Balaban, M. R. (1953). *Çağdaş Medeniyetin Kökleri*. İzmir: Bergamayı Sevenler Cemiyeti Neşriyatı.
- Baş, B. (2015). *Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı (2. b.)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bulut, A. (2013). Mustafa Rahmi Balaban'da Ahlaki Düşünce. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çıkla, S. (2005). Tanzimattan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler. Hece, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı,(104-105), 89-107
- d'İtarde, J.-M.-G. (1923). *Dağda Bulunmuş Çocuk*. (M. R. Balaban, Çev.) İstanbul: Matbaa-i Amire

- Ertan, V. (2019, Ocak). *Mustafa Rahmi Balaban-TDV İslam Ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/balaban-mustafa-rahmi> adresinden alındı.
- Kıbrıs, İ. (2016). *Çocuk Edebiyatı* (7. b.). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Montessoria, M. (1923). *Çocuklar Evi*. (M. R. Balaban, Çev.) İstanbul.
- Oğuzkan, F. (2000). *Çocuk Edebiyatı* (6. b.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özyüksel, H. (2016). Mustafa Rahmi Balaban'ın Türk Psikoloji Tarihindeki Yeri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Pehlivan Ağırakça, G. (2014). *Osmanlı Döneminde Çocuk Hikâye Kitapları* (1. b.). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Spyri, J. (1923). *Altın Çitflik*. (M. R. Balaban, Çev.) İstanbul.
- Şahin, M. (2005). *Hayatı ve Düşünceleriyle Mustafa Rahmi Balaban* (1 b.). Ankara: Phoneix.
- Şahin, M., ve Kalyoncu Şahin, S. (1995). *Mustafa Rahmi Balaban Hayatı, Eserleri, Mektupları ve Düşünceleri* (1. b.). İzmir: BERKSAV (Bergama Kültür ve Sanat Vakfı).
- Şimşek, T. (2014). Çocuk Edebiyatı Tarihine Ön Söz, Türk Dili, (756), 15-58
- TDK. (2011). *Türkçe Sözlük* (11. b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yalçın, A., ve Aytaş, G. (2017). *Çocuk Edebiyatı* (9 b.). Ankara: Akçağ Yayınları.